

Møte torsdag den 11. februar 2016 kl. 10

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 46):

1. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Karianne O. Tung, Ruth Grung, Freddy de Ruiten, Niclas Tokerud, Trond Giske og Christian Tynning Bjørnø om satsing på psykisk helse i skolen
(Innst. 152 S (2015–2016), jf. Dokument 8:134 S (2014–2015))
2. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Torgeir Knag Fylkesnes om at alle skoler må bli dysleksi- og dyskalkulivennlige
(Innst. 154 S (2015–2016), jf. Dokument 8:143 S (2014–2015))
3. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Torgeir Knag Fylkesnes og Jenny Klinge om å lovfeste elevenes rett til leirskoleopplæring i løpet av grunnskolen
(Innst. 155 S (2015–2016), jf. Dokument 8:146 S (2014–2015))
4. Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til næringsministeren:
«For et år siden behandlet Stortinget eierskapsmeldingen. Der uttrykte Stortinget og regjeringen sine forventninger til at selskaper med stort statlig eierskap skal jobbe med likestilling og ledelse i de ulike selskapene. Dette ansvaret ble lagt på styrene i disse selskapene. Nå er det snart et år siden eierskapsmeldingen ble behandlet i Stortinget.
Kan statsråden gjøre rede for hvordan hun har jobbet med disse målsettingene og om styrene i de enkelte selskapene når de målene Stortinget satte?»
5. Referat

Presidenten: Representantene Anette *Trettebergstuen* og Hege Haukeland *Liadal*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Bente *Thorsen* fra og med 11. februar og inntil videre
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Kenneth *Svendsen* i dagene 16. og 17. februar for å delta i Wilton Park-konferanse i regi av Den interparlamentariske union i London
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Eirik *Sivertsen* i dagene 16. og 17. februar for, som leder av Stortingets delegasjon for arktisk parlamentarisk samarbeid, å delta i reise til TrollSat i Antarktis
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Lise *Christoffersen* i tiden fra og

med 16. februar til og med 18. februar for å delta i reise som Europarådets parlamentariske forsamlings rapportør for Makedonia

- fra representantene Rigmor Andersen *Eide*, Ingunn *Foss*, Rasmus *Hansson*, Stein Erik *Lauvås*, Ulf *Leirstein*, Sveinung *Rotevatn*, Jørund *Rytman*, Kåre *Simensen*, Ove Bernt *Trellevik* og Anders B. *Werp* om permisjon i tiden fra og med 15. februar til og med 19. februar – alle for å delta i studieopphold for representanter i Brussel
Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget.

– Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Nordland fylke, Dagfinn Henrik *Olsen*, foreligger søknad om fritak for å møte i Stortinget i dagene 16. og 17. februar under representanten Kenneth Svendsens permisjon, på grunn av sykdom.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:
For Vest-Agder fylke: Benjamin *Grønvold* 16.–18. februar
For Buskerud fylke: Tone Heimdal *Brataas* 16.–18. februar, Laila *Gustavsen* 16.–18. februar og Christopher *Wand* 16.–18. februar
For Finnmark fylke: Ingalill *Olsen* 16.–18. februar
For Hordaland fylke: Charlotte *Spurkeland* 16.–18. februar
For Møre og Romsdal fylke: Steinar *Reiten* 16.–18. februar
For Nordland fylke: Greta Johanne *Solfall* 16.–17. februar og Tor Arne Bell *Ljunggren* 16.–17. februar
For Oslo: Une Aina *Bastholm* 16.–18. februar
For Rogaland fylke: Kari *Raustein* 11. februar og inntil videre
For Sogn og Fjordane fylke: Gunhild Berge *Stang* 16.–18. februar
For Østfold fylke: Håvard *Jensen* 16.–18. februar og Wenche *Olsen* 16.–18. februar

Presidenten: Kari Raustein er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresidenter

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges tre settepresidenter for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Lise Christoffersen, Øyvind Halleraker og Hans Andreas Limi. – Andre forslag foreligger ikke, og Lise Christoffersen, Øyvind Halleraker og Hans Andreas Limi anses enstemmig valgt som settepresidenter for dagens møte.

Representanten Erik Lundeby vil fremsette et representantforslag.

Erik Lundeby (V) [10:03:50]: På vegne av representantene Trine Skei Grande, Ola Elvestuen og meg selv vil jeg fremsette et representantforslag om at virkeområdet for

markaloven utvides til å gjelde flere viktige naturområder i Oslo-regionen.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:04:16]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Karianne O. Tung, Ruth Grung, Freddy de Ruiter, Niclas Tokerud, Trond Giske og Christian Tynning Bjørnø om satsing på psykisk helse i skolen (Innst. 152 S (2015–2016), jf. Dokument 8:134 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [10:05:27] (ordfører for saken): Først en takk til representanten Knag Fylkesnes, som opprinnelig var ordfører for saken, men som nå har byttet komité. Å ta over saksordførerskapet i avgivelsesmøtet har ikke bydd på mange samarbeidsutfordringer. Jeg vil også rette en takk til Arbeiderpartiet for å sette søkelys på et veldig viktig tema. Senterpartiet er også opptatt av at skolen skal ha mer fokus på å bygge hele mennesket.

Mange er veldig opptatt av å trene fysisk. Vi vet at det bidrar til å gjøre oss i bedre form også psykisk, men det er ikke støtt nok til å forebygge psykiske lidelser. Derfor er det viktig at vi også er bevisst på å trene psykisk, dvs. å trene på hvordan vi bruker tankene våre. Det krever bevisstgjøring, det må læres tidlig, og det må øves. Idrettsstjerner gjør det. De øver på å fokusere på det som tross alt var bra, og på å tro på at de faktisk kan mestre en situasjon hvis de tenker på de rette tingene.

En slik positiv forsterkning er automatisk for noen, mens for andre må det læres. Det handler om å trene på sjølbevissthet, sjøllit og sjølrespekt. Det må øves i skolen, slik forslagsstillerne foreslår, men det er også viktig med egentrening.

Forslagsstillerne viser til at hvilke helsevaner vi utvikler tidlig i livet, har betydning for helsen vår seinere i livet. Derfor er det så utrolig viktig hvordan vi opplever barndommen og ungdomstida vår. Det gjelder oppvekstvilkår i familien og lokalsamfunnet, men også hva vi opplever i barnehagen, i skolen og på fritida.

Vi diskuterer mobbing i skolen med jevne mellom-

rom i denne salen. Dessverre holder antallet som opplever mobbing i skolen, seg omtrent stabilt. Jeg håper vi snart vil komme grundigere tilbake til mobbeproblematikken i oppfølgingen av Djupedal-utvalgets rapport.

Mobbing på barneskolen kan føre til skader som kan utløse psykiske problemer seinere i livet. Derfor er det så utrolig viktig at alt som blir rapportert inn, eller krysset av som «mobbing» i skolen, tas på alvor. Ingen unger må få inntrykk av at det den enkelte føler, har opplevd eller har sett, ikke er reelt.

God psykisk helse handler om mer enn mobbefrie skoler. Psykisk helse kan gi seg utslag i alt fra spiseforstyrrelser til sjølskading og depresjoner. Vi må ha større fokus på barns og unges psykiske helse og hvordan vi kan bidra til å gjøre dem sterke nok til å være fornøyd med seg sjøl, slik at de ikke dukker under, skader seg sjøl eller andre, eller velger å avslutte livet. I den sammenheng må vi som foreldre og myndigheter også gå i oss sjøl og tenke igjennom hvordan vi påvirker ungene og ungdommene våre.

Vi vil sjølsagt ungene våre det beste, men spørsmålet er om vi vil så mye som foreldre og myndigheter at ungene føler at de skuffer oss når de ikke oppnår de målene de føler at vi vil de skal oppnå. Vi forventer full skjerpings om skolearbeidet, vi forventer toppkarakterer, at de trener, oppfører seg pent, eter sunt, ikke røyker eller drikker, osv. osv. – dette til tross for at dagens ungdom aldri har vært mer ordentlige.

Per Fugelli, professor i sosialmedisin, som jeg leste om i Dagbladet i dag, har gitt nordmenn følgende råd:

«Gi litt mer faen og få et bedre liv.»

Med alle prøver, tester og forventninger om at vi skal prestere best, utfordrer skolen dette. Mange ungdommer føler et så sterkt press at de blir syke av det. Vi vil alle møte på motgang og tøffe perioder i livet. Da er det viktig at vi har trent så mye så tidlig, også psykisk, at vi kan komme oss gjennom de vanskelige periodene uten at skadene blir livsfarlige.

Professor Fugelli har trukket fram seks punkter for et bedre liv. Jeg mener en versjon av disse punktene bør inn i den «nye» generelle delen av læreplanen som er varslet. Jeg har lyst til å lese dem opp fordi jeg mener de er viktige for oss alle, også her i salen:

- Ikke sett for store krav til deg selv og andre. Gi litt mer f...
- Vær fornøyd med å være og gjøre «godt nok».
- Slutt å klage og senk forventningene om alt du tror du må ha.
- Aksepter at livet består av både gleder og sorger, nederlag og tap.
- Ta alle med i «flokk», slik at alle kan glede seg over å være sammen med andre.
- Ha sjølrespekt, så får du respekt og dermed makt og mulighet til å bevege deg mot egne mål.

God psykisk helse er et samfunnsansvar like mye som god fysisk helse er det. Folkehelse består av både kropp og sinn. Slik sett burde Per Fugellis ord for bedre psykisk helse bli en del av den generelle læreplanen: «Vi må lære oss å gi litt mer faen.»

Christian Tynning Bjørnø (A) [10:10:45]: Mange norske skoleelever sier de er stresset, de sier at de ikke får sove om natten, og de føler at de ikke strekker til. I mitt hjemfylke, Telemark, viser tall fra undersøkelsen Ung i Telemark 2015 at nær halvparten av jentene i løpet av den siste uken har bekymret seg mye og følt at alt er et slit.

Psykiske plager og lidelser er et stort helseproblem hos barn og unge i dag. Vi vet også at psykiske helseproblemer er en av hovedårsakene til at elevene faller ut av skolen. Ifølge Folkehelseinstituttet kan vi til enhver tid regne med at 15–20 pst. av barn og unge mellom 3 og 18 år har ned-satt funksjon på grunn av psykiske plager som angst, depresjon og atferdsproblemer, og vi kan også regne med at omtrent 8 pst. av barn og unge har så alvorlige problemer at det tilfredsstillende kriteriene til en psykisk lidelse. Ser vi større på det og kobler det fra alder, vet vi at nær halvparten av oss en gang i løpet av livet kommer til å oppleve en psykisk lidelse i en eller annen form. Statistisk sett blir det enten meg eller deg.

Disse tallene viser at problemet er stort, spekteret bredt og konsekvensene mange – fra småplager som hverdagsstress til diagnoser som krever behandling. I fjor høst så jeg den sterke og usensurerte dokumentaren «Idas dagbok». Den tar for seg livet til Ida Strand som psykisk syk. Ida vil at skolen tar et større ansvar for opplæring i psykisk helse. Jeg er enig med henne.

Dette er også bakgrunnen for forslaget fra Arbeiderpartiet som vi har til behandling i dag. I generasjoner har skolen undervist om elevenes kroppslige helse. Fysisk aktivitet og ernæring har vært en del av skolen i mange år, gjennom fag som kroppsøving og mat og helse, mens den psykiske helsen – til sammenligning – har blitt stemoderlig behandlet gjennom få og diffuse formuleringer i læreplanen. Arbeiderpartiet mener at vi i større grad enn vi gjør i dag, må sørge for at elevene får mer kunnskap om psykisk helse gjennom skolens fag, slik at barn og unge får en helhetlig opplæring om kroppens fysiske og psykiske helse. Det viktigste vi gjør for helsen vår, er det vi gjør før vi blir syke. Stadig mer forskning viser at opplæring som på ulike måter knyttes til psykisk helse, tanker, følelser og atferd, har en god forebyggende effekt på psykiske problemer og lidelser.

Den siste tiden har mobbing blitt mye diskutert, og jeg tror i likhet med saksordføreren at mer åpenhet og kunnskap om psykisk helse i skolen vil kunne skape et mer åpent klassemiljø, hvor den enkelte gis verktøy til å gjøre seg forstått, bli sett og ikke minst hørt.

Jeg er glad for at forslagene våre sammenfaller med anbefalingene til Ludvigsen-utvalget, ekspertutvalget som har kommet med anbefalinger om framtidens skole. Psykisk helse er et av områdene som de trekker fram, der det er behov for en styrking av hva elevene skal lære i skolen.

Skolehelsetjenesten spiller en viktig rolle i å få elever som opplever hverdagen som litt vanskelig, inn på riktig spor. Vi foreslår i dokumentet at regjeringen fremmer forslag om en ytterligere styrking av helsestasjonene og skolehelsetjenesten. Før jul presenterte Norsk Sykepleierforbund en omfattende undersøkelse om helsesøstrenes tilstedeværelse i skolen. Tallene viser at antallet helsesøstre

i barneskolen må økes med 125 pst. for å nå det anbefalte normtallet. Undersøkelsene bekrefter på nytt at det er stor avstand fra den anbefalte minimumsnormen til faktisk tilstedeværelse på skolene.

Dette må vi ta på alvor, og jeg er glad for at flere partier er enige om at skolehelsetjenesten må styrkes, men det hjelper lite at vi er enige dersom det ikke skjer en endring i den enkelte kommune, på den enkelte skole for den enkelte elev. Derfor er det nødvendig i større grad å øremerke overføringer til skolehelsetjenesten.

«Skolen kan ikke løse alle utfordringer i samfunnet», sa kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen til Aftenposten da unges psykiske helse var på agendaen i fjor høst. Dette understreket han også i spørretimen for kort tid tilbake.

På generelt grunnlag er jeg enig med ham, men noen ting er viktigere enn andre. Oppmerksomhet, kunnskap og bevissthet om psykisk helse er blant de tingene.

Jeg tar opp forslagene i innstillingen.

Presidenten: Representanten Christian Tynning Bjørnø har tatt opp de forslagene han refererte til.

Henrik Asheim (H) [10:15:48] Den ungdomsgenerasjonen vi har i dag, er på veldig mange måter den beste ungdomsgenerasjonen vi noensinne har hatt. Det er uvanlig at eldre sier det om de som er unge, men det er faktisk sant når det kommer til dagens unge. De ruser seg mindre, så godt som ingen av dem røyker, og de er opptatt av å prestere og lykkes på skolen og i arbeidslivet. Undersøkelser viser at de er opptatt av menneskene rundt seg og bekymret for at de ikke skal lykkes like godt som dem selv. Og de liker å tilbringe tid med sine egne foreldre. Dette er kanskje noe generaliserende kjennetegn, men det er like fullt slik at dette er funn fra forskjellige undersøkelser som bekrefter noen tendenser i generasjonen. Jeg kan vanskelig se for meg en bedre generasjon til å overta verden enn den som er ung i dag.

Hver generasjon er jo på mange måter en reaksjon på den forrige. Der 1940- og -50-tallets ungdommer skulle bygge landet, kom 1960- og -70-tallets ungdommer med et politisk opprør mot det etablerte. På 1980- og -90-tallet kom det som er blitt kalt «ironigenerasjonen», der alt og alle skulle kunne tulle med, og der man gjorde narr av den veldig politiske generasjonen før dem. Dagens unge er blitt kalt både «generasjon alvor» og «generasjon prestasjon» – ikke minst på grunn av de kjennetegnene jeg nevnte tidligere. Det er også slik at mens tidligere generasjoner har rettet sitt raseri utover – ut mot samfunnet, ut mot makten – er dagens ungdomsgenerasjon en generasjon som har vokst opp med fortellingen om at de kan få til hva de vil, og bli hva de vil.

Hvis man da ikke får til alt, hvem sin skyld er det? Altfor mange unge retter i dag det raseriet som tidligere ungdomsgenerasjoner rettet utover, inn mot seg selv. I tillegg får man sosiale medier, som gjør det både vondere å bli mobbet og lettere å mobbe, i tillegg til at man skal sammenligne seg – ikke med andre menneskers virkelighet, men med glansbildet av livet til andre mennesker på Facebook og andre sosiale plattformer. Derfor er psykisk helse

svært viktig også i skolen og kanskje viktigere for denne generasjonen enn det har vært tidligere. Derfor er jeg også glad for representantforslaget, for det bidrar til en god og viktig debatt i denne sal om hvordan vi best kan hjelpe flere unge med å lykkes. Det er en samlet komité som påpeker sammenhengen mellom psykisk helse og det å lære noe på skolen.

Det er viktig å si at vi allerede gjør mye. Vi har kompetansemål i flere fag om sammenhengen mellom psykisk og fysisk helse. Man har utarbeidet 0–24-samarbeidet, som hjelper kommuner og fylker med å sørge for at flere elever fullfører og består videregående skole, særlig de som er mest utsatt. Vi gjennomfører et forskningsoppdrag som heter «Et lag rundt eleven», som ser på hvordan forskjellige yrkesgrupper best kan støtte opp om elever som sliter psykisk.

Da det ble nytt flertall i 2013, stanset vi heldigvis den rød-grønne regjeringens forslag om å kutte hele potten til det som het psykisk helse i skolen, og som har bidratt til å få andre mennesker med kompetanse på psykisk helse inn i skolen. All den kompetansen kan ikke være på lærerværelsene. Det er ganske utrolig – med det bakteppet jeg nå har tegnet – at man kom på ideen å kutte bevilgningen til å få flere mennesker med kompetanse inn i skolen som kan bidra til en bedre psykisk helse.

Jeg kunne fortsatt å ramse opp ting vi gjør, men det aller viktigste er å styrke kunnskapssamfunnets førstelinje, og det er læreren. Det handler ikke om at læreren nå skal være sosialarbeider, helsesøster og alle disse forskjellige tingene, men om at læreren skal ha kompetanse til å identifisere når det er noe galt, og forsøke å finne ut hva som er forskjellen på at en gutt eller jente bare er litt stille, og det at det er et problem. Derfor gjør vi veldig mye både innen lærerutdanningen og innen videre- og etterutdanning for å sørge for at lærerne har den kompetansen.

Det handler også om organisering. Vi har organisert oss på en litt rar måte ved at fylkeskommunene har ansvar for de videregående elevene, mens kommunene har ansvar for grunnskolen. Her vil jeg trekke frem som eksempel Akershus fylke, som brukte av sine egne midler til å styrke helsesøstertjenesten og rådgivningstjenesten i ungdomsskolen. Vi kan ikke organisere oss på en slik måte at det først og fremst er forvaltningsnivåene som skal være proppen for om man får den hjelpen man har krav på.

I tillegg er jeg veldig glad for at vi har styrket helsesøstertjenesten og helsestasjonene betydelig siden regjeringsskiftet – med over 600 mill. kr mer til kommunene. I budsjettforliket ble også en del av disse pengene øremerket, slik at de kommer elevene til gode.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [10:21:07]: Forslaget om satsing på psykisk helse i skolen tar opp et stort og viktig problem i dagens Norge. I behandlingen av forslaget har komiteen tatt utgangspunkt i at psykiske helseplager er en av Norges største folkehelseutfordringer. 400 000 barn har foresatte med psykiske lidelser. 70 000 barn og unge har psykiske lidelser som krever behandling. Ifølge Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet kos-

ter psykiske lidelser samfunnet mer enn 185 mrd. kr i året. Samtidig vet vi at mye av dette kan forebygges.

Det er enighet om at det er behov for en kraftig opptrapping av innsatsen for psykisk helse blant barn og unge. Grunnlaget for en god, livslang helse legges i barne- og ungdomsårene, og å sørge for gode oppvekstvilkår for barn og unge er blant de viktigste oppgavene i samfunnet.

Fremskrittspartiet mener at skolen er en spesielt god arena fordi den er møteplass for alle barn og unge. Særlig er en godt utbygd skolehelsetjeneste viktig, og dette har Fremskrittspartiet jobbet for i mange år. Et viktig tiltak mot psykiske helseproblemer er å få flere yrkesgrupper som har kompetanse på området, inn i skolen. I statsbudsjettet for 2016 er det bevilget 15 mill. kr til prosjektet «Et lag rundt eleven» for å prøve ut ulike modeller hvor andre yrkesgrupper enn lærerne også inngår i skolens personale for å styrke læringsmiljøet.

Skolehelsetjenesten og helsestasjoner for ungdom er viktige arenaer for å forebygge psykiske lidelser, og disse skal være et lett tilgjengelig lavterskeltilbud for barn og ungdom. Her vil vi vise til budsjettavtalen for 2016 mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre om å bevilge 100 mill. kr til dette formålet, som øremerkede midler, utover en styrking av det forebyggende helsearbeidet for barn og unge på 200 mill. kr i kommunenes frie inntekter.

Fremskrittspartiet synes det er positivt at regjeringen styrker det forebyggende arbeidet på psykisk helse og rusfeltet, bl.a. gjennom å styrke rekrutteringstilskuddet for opprettelse av 150 nye psykologårsverk i budsjettet for 2016. Regjeringen følger også opp folkehelsemeldingen og viderefører satsing på tiltak for psykisk helse i skolen. Jeg vil også påpeke at regjeringen har videreført satsingen på programmet Psykisk helse i skolen, som den rød-grønne regjeringen foreslo å avvikle.

Kampen mot mobbing er også en viktig del av arbeidet for god psykisk helse. Her har Djupedal-utvalget levert mange gode forslag, og det er signert et nytt partnerskap mot mobbing, der tolv sentrale organisasjoner i skole- og barnehagesektoren vil arbeide sammen med regjeringen mot mobbing og for et godt læringsmiljø. Det er i statsbudsjettet for 2016 satt av om lag 30 mill. kr til arbeidet mot mobbing og for et godt læringsmiljø. Jeg synes det er viktig å minne om at det er kommunene som har ansvaret for å bygge opp en tilgjengelig skolehelsetjeneste for barn og unge. Derfor er kommunenes frie inntekter i budsjettene for årene 2014, 2015 og 2016 styrket med totalt 677 mill. kr, begrunnet i satsingen på dette fra regjeringspartiene og samarbeidspartiene Venstre og Kristelig Folkeparti.

Forebygging koster, men Fremskrittspartiet mener at man må se på disse utgiftene som en investering for fremtiden. Det viktigste med forebygging er at flere mennesker oppnår gode og sunne liv. I tillegg er forebygging lønnsomt i et langsiktig samfunnsperspektiv. Det er derfor viktig, både menneskelig og økonomisk, med en sterk satsing på psykisk helse hos barn og unge.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [10:25:25]: God psykisk helse er en forutsetning for personlig utvikling og trivsel. Psykisk helse er generelt en prioritert sak for Kristelig Folkeparti, men særlig når det gjelder barn og unge. Vi trenger en opptrapping av innsatsen når det gjelder dette området. Det forebyggende arbeidet i skole og skolehelsetjeneste er her en uvurderlig investering i barn og unges helse og i vår felles framtid.

Tallene viser klart at det er behov for en satsing. I representantforslaget vises det til skremmende statistikk rundt omfanget av psykiske lidelser. I forrige uke fikk vi nye tall fra Folkehelseinstituttet og Høgskolen i Hedmark, som forteller om en dobling i bruken av antidepressiva blant tenåringsjenter. NOVA-rapporten Ung i Oslo 2015 rapporterte også om at langt flere unge sliter psykisk nå enn for få år siden.

Kristelig Folkeparti vil i denne sammenheng vise til et eget representantforslag om å innføre prosjektet Livsmestring i skolen på ungdomstrinnet. Det er ikke tenkt som et nytt fag, men som en ressurs for skolene, etter modell av Den kulturelle skolesekken. Den kulturelle skolesekken trekker profesjonelle kulturaktører inn i skolen for å gi elevene kulturelle opplevelser og kulturell kompetanse, altså en ny og annen arena enn den daglige skolegangen. På samme måte ser vi for oss at vi kan trekke inn fagpersoner fra andre områder, som kan gi ungdom undervisning om temaer som er relevante for dem i hverdagen. For eksempel vil det være naturlig at helsesøstre, sosionomer og psykologer kan komme innom og snakke om kroppspress, selvbilde, rus, mellommenneskelige relasjoner og psykisk helse.

Når det gjelder de aktuelle forslagene i dag, vil vi bemerke at det i flere fag er kompetansemål som sier at elevene skal lære seg sammenhenger mellom psykisk og fysisk helse, forebygging og hva den enkelte kan gjøre for å forbedre sin egen psykiske helse. Men utover dette bør vi avvente oppfølgingen av Ludvigsen-utvalget og høre hva som kommer fram der.

Når det gjelder skolehelsetjenesten, er Kristelig Folkeparti glad for å ha fått være med på å styrke dette – igjen – i budsjettforliket før jul. Der fikk vi gjennomslag for 100 ekstra millioner som skulle øremerkes til stillinger i skolehelsetjeneste og helsestasjoner, mens ytterligere 200 mill. kr skulle bevilges over kommunerammen. Dette er utrolig viktig, og vi må ansette flere for å kunne fange opp utfordringer blant barn og unge der de er, som forstår dem, og som har kompetanse til å håndtere det som kommer fram.

Ifølge Helsedirektoratets norm for skolehelsetjenesten mangler det ennå omkring 1 000 stillinger. Barneombudet beskriver tjenesten mange plasser som direkte uforsvarlig, og dette bekymrer Kristelig Folkeparti, som ønsker en kvalitetsnorm for skolehelsetjenesten og å styrke kapasiteten på helsestasjonene.

Både gjennom åtte rød-grønne år og under sittende regjering har det blitt bevilget penger til skolehelsetjeneste over kommunerammen, men det ser ut til at det har havnet i det store sluket – dette til tross for at store deler av fagfeltet gjentatte år har bedt om øremerking. Kristelig Folkeparti er

glad for at vi har fått til nettopp den øremerkingen. Så vil det være et politisk ansvar å følge opp med tilstrekkelige midler i årene som kommer.

Når det gjelder datainnsamling, arbeides det nå med det i regjeringen, som en oppfølging av folkehelsemeldingen. De vil bl.a. etablere et fellesregister for psykisk helse og ruslidelser, basert på allerede eksisterende nasjonale registre. Et slikt register vil gi ny kunnskap om forekomst, årsaker og risikofaktorer og om effekt av og kvalitet på behandlingen.

Jeg har personlig jobbet med ungdom i 33 år og vet at den ungdommen vi har nå for tiden, er særdeles ressurssterk og flott. De er vår framtid, og vi må gi dem de beste vilkår videre. Derfor er dette med psykisk helse så viktig, og at vi som ansvarlige politikere tør å gå inn i dette og gjøre det som er nødvendig for å sikre det som er vår framtid.

Iselin Nybø (V) [10:30:11]: Når en leser innstillingen i den saken som vi nå har til behandling, står det helt i starten en del tall som viser hvilken stor samfunnsutfordring og folkehelseutfordring psykiske lidelser er. Det setter ting litt i perspektiv når en ser de enorme størrelsene vi snakker om. Og det er klart at det er et samfunnsproblem når folk dropper ut av skolen, når folk må gå på Nav, når folk ikke klarer å mestre hverdagen sin. Men det som er enda viktigere enn at det er et samfunnsproblem, er at det er et voldsomt stort problem for den det gjelder, den som er rammet av dette. Det å mestre livet sitt og det å være psykisk frisk er viktig for alle. Derfor er det også viktig at vi har denne saken på agendaen, og at denne typen saker, disse utfordringene, blir løftet.

Vi som sitter i KUF-komiteen, har ansvaret både for grunnskole, for videregående og for universitetene, og psykiske utfordringer, psykiske plager, er noe vi ser over hele linjen. Når vi har studentundersøkelser oppe til behandling, når det gjøres undersøkelser blant studentene, viser de også at studentene har store psykiske problemer. Spesielt jenter er utsatt for det. Så det er en alvorlig problemstilling vi som politikere møter.

Mange har snakket om mobbing i skolen, at det er et viktig tema – og det er et viktig tema. Jeg tror mange av oss begynner å bli litt utålmodige, for det er et tema som vi har oppe til debatt titt og ofte, men vi føler ikke at vi kommer noen vei. Vi kan diskutere det i timevis. Men hva hjelper det når den enkelte elev fortsatt blir mobbet? I Stavanger kommune, der jeg tidligere var lokalpolitiker, var det en skolesjef som sa at det eneste som hjelper mot mobbing, er å fokusere kontinuerlig på det. Det tror jeg hun har helt rett i – det må fokuseres på i Stortinget, blant skoleeiere, rektorer og i klasserommene. Mobbing kan bare bekjempes med å fokusere kontinuerlig på det, og det er så viktig for at den enkelte skal oppleve en skolehverdag, en hverdag, som er fri for mobbing, og det vil også bidra til bedre psykisk helse for dem som blir utsatt for mobbing.

Mange har også vært inne på dette med forventningspress og dagens unge som er så skikkelige. Det er vel også det vi ser i de studentundersøkelsene som blir gjort, at forventningspresset fra samfunnet og det forventningspresset

som de legger på seg selv, er så stort at det er vanskelig å takle. Skolehelsetjenesten er den viktigste faktoren vi kan styre når det gjelder å ta tak i disse utfordringene, for det er det lavterskeltilbudet vi har. Det er der alle kan komme inn, det er der døren alltid står åpen, det er der det alltid er noen til å hjelpe. Derfor er jeg glad for at vi sammen med regjeringen har løftet skolehelsetjenesten og fått flere helsesøstre.

Som Geir Sigbjørn Toskedal fra Kristelig Folkeparti var inne på, er det en utfordring at kommunene gjør andre prioriteringer enn det vi fra Stortinget skulle ønske at de gjorde når det gjelder satsing på helsesøstre – men vi har fått iallfall en liten øremerking der, og så får vi se om det kan hjelpe, og om det er noe vi må vurdere videre også.

Så synes jeg det skal være sagt at når vi snakker om skolehelsetjenesten, kan vi ikke bare snakke om helsesøstre, for skolehelsetjenesten må handle om mye mer enn bare det. Det må handle om psykologer, det må handle om psykiatriske sykepleiere – noen velger til og med å ansette politifolk fordi de møter ungdommer der de er, og med de utfordringene de har.

Det er sånn at læreren er den viktigste voksenpersonen i skolen, og lærerne er de som møter elevene hver eneste dag. Lærerne kan ikke håndtere eller fikse alle problemer som elevene har, men det er viktig at vi har lærere som er trygge voksenpersoner, og som kan identifisere de utfordringene elevene har. Når en snakker med lærere, forteller de at de utfordringene elevene har i dag, er mye større enn dem de hadde før. De har elever som har mye mer alvorlige problemer enn de elevene som de møtte tidligere. Det skyldes forhold i hjemmet, det skyldes rus, det skyldes en rekke ulike ting, men at utfordringene ute i skolen oppleves større, er iallfall de tilbakemeldingene vi får. Da er det viktig at vi setter læreren i stand til å identifisere dem, og at vi har yrkesgrupper i skolen som kan hjelpe til med å håndtere de utfordringene som er.

Lise Christoffersen hadde her overtatt presidentplassen.

Audun Lysbakken (SV) [10:35:27]: Under arbeidet med denne saken hadde Arbeiderpartiets og SVs fraksjoner et seminar, en samling, med flere av de organisasjonene som har vært pådrivere for bl.a. de forslagene som fremmes i salen i dag – Mental Helse Ungdom, Elevorganisasjonen, SkoleProffene, i regi av Forandringsfabrikken. Det var en samling som gjorde – tror jeg – sterkt inntrykk på alle oss som var der, og som understreker at temaet «Psykisk helse i skolen» er noe som har kommet høyere og høyere på dagsordenen fordi det er løftet fram av ungdom selv. Det gir oss ekstra stor grunn – tenker jeg – til å ta denne saken på alvor, til å lytte til de forslagene som kommer, og til å høre på det kravet om handling som barn og ungdom selv fremmer overfor oss.

Jeg tenker at denne saken også er en påminning til oss om at vi har organisert skoledagen i Norge slik at den ikke tar godt nok vare på hele mennesket, og at dette er en del av den brede debatten om hvordan vi kan organisere skoledagen på en annen måte, slik at hele barnet, hele ungdom-

men, tas vare på. Vi har skolen for å lære, det er det som er skolens samfunnsmandat, og for å lære må en ha det bra. Skolen er den viktigste arenaen i hverdagen for mange barn og unge, og det er en plattform for resten av livet.

SkoleProffene har spilt inn et forslag om en time om «Livet», ikke en time om ulike diagnoser innenfor psykisk helse, men en time om det å mestre livet, det å leve livet, det å forholde seg til hverandre. Det er ikke sikkert vi skal gjøre det akkurat slik, men selve måten å tenke på mener jeg er riktig og viktig.

Så er det veldig lett i en slik debatt at vi begynner å generalisere om generasjoner. Jeg er litt engstelig for det. Jeg tenker at det er ingen generasjoner som er akkurat slik som de beskrives. Først og fremst består også denne ungdomsgenerasjonen av forskjellige individer, men det er en ungdomsgenerasjon som er under et voldsomt press på noen områder, som kanskje ingen ungdomsgenerasjon har opplevd før. Det er et voldsomt kommersielt press, der en prøver å presse barn og ungdom inn i bestemte rammer for hvordan de skal være, og hvordan de skal se ut. Det er et økende prestasjonspress. Vi som utdanningspolitikere må tenke igjennom vårt ansvar også for dette, f.eks. i et skolesystem der omfanget av testing og rangering brer om seg. Og vi vet at mobbing fortsatt er et stort problem i norsk skole. Jeg har gleden av å være saksordfører for andre forslag – som nå ligger til behandling i komiteen – knyttet til det.

Men en fundamental del av en god skolepolitikk og en god utdanningspolitikk må også være å skape trivsel og trygghet. Jeg mener at det er sterkt undervurdert i den skolepolitiske debatten i dag. Det å lykkes med å gjøre skolen til en arena også for god psykisk helse, for god folkehelse, vil være ufattelig viktig helsepolitikk.

Derfor er vi i SV opptatt av at vi må få fortgang i den politikken som det i Stortinget i utgangspunktet er enighet om, nemlig å få helsesøstre på plass på alle skolene våre i langt større grad enn i dag. Vi etterlyser en øremerking av de midlene, slik at vi lykkes med det. Vi mener at våre forslag om en heldagsskole er en del av svaret i sammenheng med det vi diskuterer nå, fordi det vil gi rom for større mangfold av fag og timer, en gjenreising av praktisk-estetiske fag. Det vil bety at nye yrkesgrupper kommer inn i skolen. Det er utrolig inspirerende eksempler på at skoler har lyktes med f.eks. å ta inn i skolen sosialarbeidere, miljøterapeuter, ungdomsarbeidere, barnevernspedagoger, kokker – altså veldig mange ulike yrkesgrupper – som kan ha kontakt med barn og ungdom i en annen rolle enn den læreren har.

Økt lærertetthet er viktig. Derfor er det et paradoks at dette kommer opp på samme dag som media kan varsle om at statsråden vurderer å fjerne de 600 lærerstillingene i ungdomsskolen som forrige regjering innførte for en fireårsperiode.

Det er tre forslag fra Arbeiderpartiet og SV. De er allerede fremmet. Jeg synes det er leit at vi er alene om dem, men dette er en debatt Stortinget helt sikkert kommer tilbake til.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:40:48]: Jeg må bare starte med to ord om det representanten Lysbakken sa. Forrige regjering bevilget penger til 600 stillinger i ungdomsskolen med den eksplisitte bindingen at dette skulle være et forsøksprosjekt, og at det skulle vare i fire år. Da er det naturlig at Utdanningsdirektoratet gir beskjed om at forsøksprosjektet som de rød-grønne satte i gang, er avsluttet etter de fire årene. Hva som skal skje med de pengene, vil selvfølgelig bli avgjort i statsbudsjettet.

Så er jeg helt enig med dem som spør: Burde dette vært satt i gang med følgeforskning knyttet til seg? Ja, det burde det. Derfor er det bra å kunne konstatere at det nye flertallet på Stortinget etter budsjettforlik med Venstre og Kristelig Folkeparti – særlig etter engasjement fra Kristelig Folkeparti, må det vel også sies – har bevilget rundt 800 mill. kr til flere lærerstillinger og prioritert tidlig innsats fra 1. klasse til 4. klasse. Det gir rom for å ansette minst 1 000 lærere i kommunene, men vi har også gitt midler til tidenes største forskningsprosjekt på effekten av flere lærerstillinger. Det er et forskningsprosjekt hvor forskningen kommer til å koste 50 mill. kr, og vi bruker 490 mill. kr til lærerne som skal ansettes i forbindelse med det.

Så mer inn på representantforslaget: Jeg synes forslagsstillerne peker på veldig mange viktige folkehelseutfordringer. Jeg er helt enig i både resonnementene om at trygghet, tilhørighet, mestring og mening er viktige faktorer for å fremme psykisk helse og også at det er en del ting som tyder på at dagens ungdomsgenerasjon er under et større press enn før, rett og slett fordi alt er mer synlig. Vi vet også, som flere representanter har vært innom, at det er kommersielle interesser bak dette som ikke har noen skrupler mot å bygge på særlig kanskje unge jenters i utgangspunktet lave selvbilde.

Likevel er det slik at vi ikke må svartmale. De aller fleste norske elever trives godt på skolen, de har det bra, og de aller fleste har også god psykisk helse. Så skal elevene i skolen tilegne seg kunnskaper om både kroppen, helse, livsstil og ernæring. Det står i formålsparagrafen fra 2008 at elevene også skal kunne utvikle ferdigheter og holdninger for å kunne mestre livene sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap. Likeså sier opplæringsloven kapittel 9a og prinsipper for opplæringen – Læringsplakaten – at skolen skal arbeide for det fysiske og psykososiale læringsmiljøet, og at det skal fremme helse, trivsel og læring. Med andre ord mener jeg at psykisk helse ikke er usynlig i læreplanene eller skolens rammeverk i dag, snarere tvert imot.

Men jeg er likevel enig med forslagsstillerne i at det er behov for et enda bedre og mer forsterket arbeid for bl.a. psykisk helse i skolen. En veldig viktig del av det, som jeg også har skrevet til komiteen, er det arbeidet som gjøres med oppfølgingen av det såkalte Ludvigsen-utvalget, NOU 2015:8 Fremtidens skole, fornyelse av fag og kompetanser, hvor de også peker på at elevene må bli mer bevisste på å lære mer om hvordan de skal ta vare på sitt eget liv, herunder sin fysiske og psykiske helse, og anbefaler at vi legger vekt på et folkehelse- og livsmestringsperspektiv i fag der det er relevant. Det er en analyse som jeg har betydelig sans for, og det er også noe

regjeringen nå vurderer og ser på hvordan vi skal følge opp.

Vi kommer også – og det har vært oppe flere ganger i denne salen – til å følge opp Djupedal-utvalgets innstilling, har jobbet så raskt vi kan med det, og kommer til å komme tilbake til Stortinget med konkrete forslag til styrking av antimobbearbeidet. Vi har allerede startet i år, bl.a. med å bevilge 10 mill. kr til kompetanseheving.

Grunnskolelærerutdanningen er også viktig. I den nye rammeplanen for grunnskoleopplæringen er det klart og tydelig at alle lærerstudenter skal vite hva de gjør hvis de oppdager f.eks. vold og seksuelle overgrep, noe som åpenbart kan ligge bak en del psykiske helseplager.

Omsorgs- og helsetjenester har vært viktig for både regjeringen og det nye stortingsflertallet. Det er altså totalt bevilget 668 mill. kr i kommunerammen for å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenester. Etter siste budsjettforlik er det også bevilget penger som er øremerket til det. Det er en viktig del av styrkingen. Regjeringen kommer også til å utvikle bedre data om befolkningens psykiske helse. Vi skal bl.a. etablere et fellesregister som gir oss en helhetlig oversikt over psykiske lidelser og ruslidelser.

Med andre ord mener jeg at det er veldig mye godt tenkt i dette representantforslaget, men jeg mener også at regjeringen og samarbeidspartiene på Stortinget er veldig godt i gang. Det er ikke dermed sagt at vi er fornøyd, vi har fortsatt mye igjen å gjøre.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Christian Tynning Bjørnø (A) [10:46:06]: Dette er litt forvirrende. Spørsmålet mitt er egentlig ganske kort og greit: Hvorfor støtter ikke Høyre og statsråden forslagene fra Arbeiderpartiet og SV når man går langt i å si at man er enig i forslagene?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:46:22]: Nå tror jeg ikke det er uvanlig i Stortinget at forslag som det er relativt bred enighet om intensjonen bak, blir vedlagt protokollen, er det vel det heter, istedenfor at man vedtar forslagene.

Den første årsaken er at det å vedta forslag som regjeringen allerede jobber med, og som stortingsflertallet har prioritert høyt, kan kanskje virke som smør på flesk. Den andre – og kanskje viktigste årsaken – er at når man skal diskutere psykisk helse og psykisk helses plass i skolen, mener jeg det må gjøres i en helhet. Derfor er det naturlig å ta denne diskusjonen i sin fulle bredde når regjeringen kommer tilbake til Stortinget med oppfølging av Ludvigsen-utvalgets innstilling. Da vil man få en sjanse til ikke bare å snakke om intensjonene, men også å se mer konkret på hvor dette passer inn, og ha betraktninger om hvor stor plass det skal ha, og hvilke fag det kan være relevant i.

Christian Tynning Bjørnø (A) [10:47:23]: Jeg er glad for at statsråden nevner Ludvigsen-utvalget og oppfølgingen av det arbeidet. Statsråden trekker også jevnlig fram anbefalinger fra utvalget om å rydde i læreplanene for å få plass til de viktigste tingene i skolen. La meg stille spør-

målet på en litt annen måte: Defineres psykisk helse som en av de viktige tingene, og er statsråden interessert i å rydde i læreplanene på en slik måte at det blir en reell styrking av opplæringen innen psykisk helse, slik som Ludvigsen-utvalget entydig anbefaler?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:47:58]: Svaret på det er ja. Det å rydde i læreplanene betyr jo ikke at alt skal ut, men det betyr flere ting. For det første betyr det at en del fag som har veldig mange kompetansemål, kanskje særlig norsk og matematikk, trenger man å rydde i for å komme til kjernen av faget. I andre fag som har mange kompetansemål, som f.eks. naturfag, med få timer i grunnskolen, må vi gi flere timer. Det har regjeringen bestemt seg for å gjøre, og det kommer fra og med høsten. Det tredje er å vurdere om vi kan ha noen overordnede temaer som passer inn i flere fag. Å kalle det psykisk helse er kanskje litt snevert, men hvis man kaller det livsmestring, som noen har gjort, eller folkehelseutfordringer, mener jeg at det er en tematikk som hører naturlig hjemme i flere fag, men selvfølgelig på fagenes egne premisser.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [10:48:57]: Jeg vil presisere at Senterpartiet kommer til å støtte forslagene nr. 1 og 2. Forslag nr. 3 mener vi er ganske godt ivarett slik det er per i dag.

Så til statsråden, som stadig viser til både Djupedal-utvalget og Ludvigsen-utvalget: Jeg bare ser for meg at det kommer til å ta ganske lang tid før vi får behandlet den oppfølginga. Det jeg tenker, er at det viktigste er at man ikke utvikler psykiske lidelser, og at vi fokuserer på å forebygge og ikke på behandling, for nå har vi dratt fram veldig mye om tiltak vi gjør etterpå, for å passe på i etterkant.

Så nevnte jeg i mitt innlegg den generelle delen av læreplanen. Der har statsråden tidligere varslet at det skal komme en ny del av den generelle delen av læreplanen. Jeg tror det er mange flere enn meg som er opptatt av at den læreplanen på en måte blir underkommunisert i dag, vi fokuserer så mye på fagplanene.

Mitt spørsmål til statsråden er om den nye generelle læreplanen vil bli like moderne som Per Fugelli – når det gjelder å ta hele mennesket på alvor. Og når kommer den?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:50:09]: De seks budene til Per Fugelli kommer ikke til å stå i den generelle delen av læreplanen, det kan jeg forsikre om. Jeg forstår hva Per Fugelli forsøker å si, og for en del mennesker kan det nok være slik at det er viktig å kunne nøye seg med å være fornøyd med at man har gjort sitt beste. Samtidig er det viktig at skolen inspirerer elevene til ytterligere innsats. Skolen skal forvente mye av elevene, og skolen skal støtte opp, slik at alle elever kan føle mestring.

Når det gjelder generell del og oppfølgingen av både Djupedal-utvalget og Ludvigsen-utvalget, har jeg sagt at vi tar sikte på å sende ut konkrete høringsforslag når det gjelder Djupedal-utvalget, i løpet av dette halvåret. Vi tar også sikte på å komme tilbake med en oppfølging av deler av Ludvigsen-utvalget – både generell del og eventuell læreplanreform – i løpet av dette

året. Det tar vi sikte på, og generell del er inkludert i det.

Iselin Nybø (V) [10:51:24]: I dag er det slik at vi har skolehelsetjenesten på den ene siden, og så har vi PPT på den andre siden. Skolehelsetjenesten driver med det de driver med, mens PPT på en måte driver med litt av det samme. Det er bare det at PPT ser på selve systemet, på undervisningen, på hvordan de kan endre skolehverdagen til den enkelte eleven for at det skal bli lettere å bli bedre for den eleven som det gjelder. Noe er overlappende, mens noe er veldig forskjellig av det de driver med, men i dag er det liksom to dører. Jeg lurer på om statsråden synes at vi har organisert oss på en mest mulig hensiktsmessig måte, når en elev som trenger hjelp fra både skolehelsetjenesten og PPT – eller kanskje ikke vet hvem man trenger hjelp fra – må forholde seg til begge to, istedenfor at det er én dør inn, og at det så er den som er der man kommer, som vurderer hva man egentlig trenger hjelp til, om det er symptomer som skal behandles, eller om det er et system som må endres.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:52:28]: Etter Nav-reformen har jeg fått mer begrenset tro på at ved å flytte klosser og tegne om organisasjonskart vil man automatisk klare å forbedre tilbud til dem som trenger det aller mest. Men det som er avgjørende, er at de forskjellige delene av det offentlige snakker sammen. De beste kommunene klarer f.eks. å lage faste fagteam rundt de barna, de ungdommene eller de voksne som trenger det aller mest, hvor man er mindre opptatt av de formelle grensene mellom forskjellige deler av det offentlige systemet, og mer opptatt av å skreddersy et tilbud rundt den enkelte. Vi har også et prosjekt som Kunnskapsdepartementet leder, og hvor flere andre departementer er involvert, som vi kaller 0–24-samarbeidet. Der er ett av målene at vi skal starte den koordineringen også nasjonalt, bl.a. gjennom at direktoratene er klarere på hva de kan gjøre felles, og at det også skal dras ned, slik at kommunene skal få bistand, hjelp og råd om hvordan de kan bli bedre til å koordinere seg.

Audun Lysbakken (SV) [10:53:45]: Høyre nevnte i sitt innlegg i debatten lærernes rolle i kampen mot mobbing, og den rollen lærerne har for å oppdage barn og ungdom som sliter. Jeg tenker at lærertetthet i ungdomsskolen må være et veldig relevant spørsmål for denne saken – jeg vil da tilbake igjen til dagens nyhet om den beskjedne som noen av disse forsøksskolene har fått fra Utdanningsdirektoratet – for hvis det er sånn at statsråden ikke har tatt en beslutning om videreføring eller ikke, er det jo veldig rart at direktoratet sender ut beskjed om at skolene må forberede seg på at dette tar slutt.

Da er mitt spørsmål: Vil kunnskapsministeren gjøre noe for å gjøre skolene oppmerksom på at det ikke er tilfellet, og når har han tenkt å ta en beslutning om videreføring eller ikke?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:54:45]: Disse pengene ble bevilget av den rød-grønne regjeringen, som

etter å ha snakket mye om lærertetthet vel endte med dette som et av de aller viktigste forslagene: lærerstillinger i en forsøksperiode på fire år. Da er det helt naturlig at man gir beskjed om at nå er forsøksperioden over. Disse pengene ligger i budsjettet, det er en budsjettbeslutning hvordan de skal brukes videre, og den beslutningen vil jo komme i forbindelse med statsbudsjettet i 2017. Da vil man få svar på hva man politisk velger å gjøre med disse midlene, så det er det ikke mulig å gi et svar på nå.

Jeg mener jo at disse midlene kunne ha vært brukt bedre hvis man ikke bare var opptatt av å bevilge pengene, men også var opptatt av å rigge skikkelige forskningsprosjekt. Hvis man skal drive god følgeforskning, kan man ikke gjøre det to eller tre år ut i et prosjekt, da må man fra første øyeblikk rigge følgeforskningen, slik at man kan dokumentere eventuelle positive effekter av det. Det ble ikke gjort. Da var det heller ikke mulig å gjøre noe med det i etterkant. Når det nye flertallet på Stortinget har bevilget penger til lærerstillinger – mange prioritert 1.–4. klasse – har også mange av de pengene blitt rigget slik at det brukes 490 mill. kr på å ansette flere lærere, og så startes det opp følgeforskningsprosjekt fra første stund. Det blir tidenes største forskningsprosjekt om effekten av flere lærerstillinger, kanskje innenfor utdanningssektoren i det hele tatt.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [10:56:34]: Jeg kunne jo ikke la det stå igjen at Senterpartiet var opptatt av at alle unger i norsk skole skulle gi blanke. Det var ikke helt bra, for det er jeg ikke opptatt av. Men jeg tror det er veldig viktig, det som Per Fugelli har sagt til oss som mennesker, enten vi er på Stortinget eller hvor vi er – vi skulle ha vært overalt, vi også, til enhver tid – for det er noe med det å prøve å si til seg sjøl at dette faktisk er bra nok, det er godt nok. Det betyr ikke at vi ikke skal ha forventninger til ungdommen vår, eller at vi ikke skal ha forventninger til oss sjøl. Statsråden sa at vi skulle forvente å gjøre noe mer enn å være vår beste utgave av oss sjøl, jeg tenker at vi må være fornøyd med å være den beste utgaven av oss sjøl.

Jeg har lyst til å spørre statsråden om han forstår at vårt press, vår retorikk og vår måte å oppføre oss på overfor våre ungdommer legger et stort press på barn og unge der ute – det skal være all right å være menneske om man ikke går på talensskole også.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:57:44]: Det var et vanskelig spørsmål, men det er klart at høye forventninger i noen tilfeller også kan slå galt ut, særlig hvis det er forventninger som ikke støttes opp av reell hjelp til å nå sine mål.

Vi må skille veldig tydelig mellom det faglige på skolen og det som gjelder den enkelte person. En skole tok nylig etter en australsk skole og sendte ut et følgebrev sammen med karakterene, hvor det sto noe om at karakterene sier noe om hva du kan i fagene, det sier ikke noe om deg som menneske – hvor god du er som bror eller søster, eller hvor flink du er til å sitte barnevakt, eller hvor flink du er til å danse. Jeg syntes det var veldig, veldig flott. Og det er faktisk også et veldig viktig prinsipielt poeng at karakteren ikke skal vurdere hele eleven. Skolen skal også bygge

opp under hele mennesket. Skolen har et dobbelt oppdrag, både utdanning og dannelse. Men karakteren skal si noe om elevens faglige nivå.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Torgeir Micaelsen (A) [10:59:03]: Bare noen få refleksjoner fra meg: Jeg har vært med i norsk politikk lenge nok til å vite at når regjeringen jobber med noe, er det vanskelig å stemme for forslag i Stortinget uten videre. Samtidig synes jeg det er litt pussig å oppleve en slik diskusjon om noe som det egentlig er stor grad av enighet om – når vi har en regjering som sier at de er helt enig i alle intensjonene som forslagsstillerne har. Forslagsstillerne er selvfølgelig veldig opptatt av dette. Regjeringen sier at de jobber med noe som kanskje likner. Kunne vi ikke da kommet ett skritt videre i saken og kanskje forsterket vedtaket noe?

I stedet blir vi som fremmer forslaget, møtt med f.eks. angrep om at vi fjernet prosjektet Psykisk helse i skolen. Det hadde vært interessant å høre om statsråd Røe Isaksen kunne redegjøre for hva begrunnelsen var for at daværende regjering tok vekk dette prosjektet. Etter anbefaling fra forskningsresultater fra SINTEF i 2010 og Folkehelseinstituttet i 2011 konkluderte man med at denne typen arbeid er for viktig til at det kan organiseres som prosjekt. For prosjekter er avgrensede, og prosjekter gir ikke varige resultater. Jeg tror at her er vi kanskje ved kjernen i problemstillingen vi diskuterer.

Skal vi lykkes i folkehelsearbeidet, mener Arbeiderpartiet – og hele sentrum–venstre av norsk politikk, vil jeg si – at man må ha brede tiltak som treffer alle, ikke bare noen få gjennom f.eks. et prosjekt. Man kan ikke bare rette seg inn mot folk som allerede har fått problemer, som sliter og basker, dette må være noe som treffer oss alle. Da lykkes du i folkehelsearbeidet.

Det som er saken her, er at ja, livet er komplisert, og vi er veldig ulike, men forskerne forteller oss at vi etter hvert vet ganske mye om hva som er faktorene som, hvis vi vet om dem, beskytter oss mot å oppleve dårlig psykisk helse. Og vi vet en del om hva som er risikofaktorene. Det å få til en samtale i skolen om hva vi vet om dette, systematisk og på en ubyråkratisk måte, og å få barn til tidlig å oppleve at dette kan de faktisk forberede seg på sammen med de som er rundt dem, synes jeg hadde vært et fantastisk folkehelseiltak som vi burde samle oss om.

Jeg er helt enig i at dette selvfølgelig kunne vært foreslått før. Vi styrte da landet i åtte år, kunne vi ikke foreslått det den gang? Men verden går framover. Vi har ører, vi lytter, og vi utvikler politikk. Når vi tross alt alle egentlig er enige om forslaget, synes jeg det er litt pussig at vi ikke kunne gått et steg videre.

Trine Skei Grande (V) [11:02:29]: Førrige taler snakket om hva det er som virker. Jeg kan da fortelle at i helgen har jeg hatt besøk av mitt psykiske kriseteam. Det er ikke helsesøsteren fra barneskolen, det er ikke en psykolog, det er ikke en psykiater – det var en bonde, en lærer og

to sykepleiere, også kjent som mine barndomsvenninner. Gode venner og et trygt ungdomsmiljø å vokse opp i er den beste forebygging for psykisk helse. Vi har en Oslo-helg hvert år. Jeg gleder meg som da jeg var ti år, og vi har det akkurat like artig.

Livet går opp og ned for alle mennesker. Alle opplever oppturer og nedturen psykisk. Det det handler om, er hvordan en lærer seg å takle det, hvordan en lærer å takle de utfordringene en møter. Da er det klart at gode helsesøstre – som f.eks. i Asker, som har kurs for ungene i psykisk helse – gjør en god jobb for å få til dette. Men det er ingen tvil om at antimobbearbeid, gode, kloke voksne og en normal oppvekst der man får en normal vennegjeng, er den beste forebygging for resten av livet for ens psykiske helse. Det betyr at vi ikke må fagliggjøre dette, ikke tro at dette er noe bare fagfolk kan fikse. Nei, dette er det faktisk bare gode oppvekstmiljøer som kan fikse.

Jeg var barn på 1980-tallet. Da hadde vi en rekke ungdomsmeldinger. Det har ikke det norske politiske systemet sett siden helt på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet, der man diskuterte ungdomspolitikken generelt. Men for barns psykiske helse er det ikke bare helsesøster som er viktig. Det er også kulturtilbud, hvilke fritidsaktiviteter man har, hvilke muligheter man har til å utvikle seg som menneske, hvilke muligheter man har til å få venner på tvers av det skolemiljøet man vokser opp i.

Derfor, hvis man skal se på psykisk helse og på hvordan man skal bekjempe psykisk «uhelse», må man se hele ungdomsmiljøet og ungdoms oppvekst i en helhet. Så kanskje skulle vi nå hatt en ny ungdomsmelding som snakket om barne- og ungdomskultur, men også om hvordan vi lager barne- og ungdomspolitikken i en mye bredere forstand. For en av de store utfordringene med «Generasjon perfekt» er jo at vi skal lage en arbeidsstokk som skal ta de store utfordringene framover med å omstille Norge, og det skal vi gjøre med ungdom som er så snille mot systemet at de ikke gjør opprør mot det. Vi vet at vi trenger en ungdomsgenerasjon som gjør opprør, og som stiller de kritiske spørsmålene, nettopp for å få gjort de endringene i samfunnet som vi vet at vi trenger. Det mener jeg er et perspektiv som ikke har vært med i denne debatten, men som er ganske viktig for Norges utvikling framover.

Trond Giske (A) [11:05:52] (komiteens leder): Det er sagt mye fornuftig i denne debatten. I forrige innlegg pekte Venstres leder på at barn og unges oppvekstvilkår, det generelle samfunnsbildet, selvfølgelig også påvirker barn og unges psykiske helse. Arbeiderpartiet er helt enig i at et samfunn med små forskjeller gir bedre oppvekstvilkår for ungene og dermed også bedre psykisk helse. Det er derfor vi er sterkt imot en politikk som fører til større forskjeller og dårligere vilkår for de fattigste. At foreldrene har arbeid, bidrar til at familien er stabil, og at det er gode oppvekstvilkår. Det er derfor det er dypt bekymringsfullt at vi i 2016 sannsynligvis har det høyeste antall arbeidsløse Norge noensinne har hatt.

Et godt kulturtilbud, frivillig aktivitet, idrettslag, korps, ulike aktiviteter, er viktig. Derfor har vi gjennomført et stort kulturløft som bl.a. bidro til 1 mrd. kr i momsrefusjon

for frivillig sektor. Så jeg er helt enig i at dette er viktige ting. Men så er det sånn, dessverre, at selv om dette er det overordnede og det forebyggende, det gode samfunnet, vil en del barn og unge oppleve at de har utrygge forhold, at de får psykiske utfordringer, at de får psykiske lidelser eller psykiske plager som innebærer at de har problemer med den daglige funksjonen. Da tilsier all erfaring at jo tidligere man kan gi hjelp, jo tidligere man kan gi støtte, jo tidligere man kan gi ungene en forståelse av deres egen situasjon – evne til å reflektere over ulike utfordringer – jo bedre kan man hjelpe.

Jeg er helt overbevist om at de forholdsvis små kronene – det er vel et par dagers skatteuttak – vi kunne brukt på å sørge for at barn og unge fikk denne kompetansen, denne hjelpen og denne støtten i skolen, der alle går, ville vi spart inn mange ganger i form av at færre ble uføretrygdet, færre falt ut av arbeidslivet, færre fikk langvarige psykiske lidelser og flere fikk et godt liv.

Det er da det er så merkelig, som også Torgeir Micaelsen var inne på, når alle partiene sier at de er enig i dette, hvorfor de da ikke bare gjør det. Det som særlig trigget meg litt, var at Venstre, som var veldig ivrig på dette i forrige periode, som fremmet Dokument 8-forslag og sto på, nå plutselig heller vil gå i hælene på Høyre og Fremskrittspartiet. Kunne vi ikke skapt et flertall for dette, forpliktet regjeringen til å gjennomføre, sørget for at folk fikk gode oppvekstvilkår og den hjelpen de trenger når ikke rammevilkårene er der? Bonusen ville være mer læring, styrket gjennomføring av videregående skole, styrket kompetanse for framtidens arbeidsliv, men først og fremst bedre livskvalitet for en hel generasjon.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:09:11]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Torgeir Knag Fylkesnes om at alle skoler må bli dysleksi- og dyskalkulivennlige (Innst. 154 S (2015–2016), jf. Dokument 8:143 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kent Gudmundsen (H) [11:10:15] (ordfører for saken): Aller først vil jeg få lov til å takke komiteen for det gode samarbeidet i denne saken og at vi har kommet fram til en så bred enighet. Det lover godt for videre politisk oppfølging av skoleeiere i disse viktige spørsmålene.

Jeg legger til grunn at mindretallet legger fram sine synspunkter.

Høyre og komiteen mener at alle skoler i Norge skal være dysleksi- og dyskalkulivennlige og sikre god oppfølging av den enkelte tidligst mulig. Sånn bidrar vi til at flere oppnår gode grunnleggende ferdigheter og kan fullføre og bestå det som for mange er grunnutdanningen i Norge, nemlig det 13-årige skoleløpet.

Frafallet i videregående skole og ferdigheter fra grunnskolen henger nøye sammen. Prinsippet om tilpasset opplæring inkluderer både den ordinære opplæringen og spesialundervisningen. Kravet om tilpasset opplæring gjelder dermed alle elever og har som mål å sikre best mulig utbytte av opplæringen. Dette er et sentralt prinsipp i opplæringsloven – alle elever skal sikres like muligheter og likeverd.

I tillegg til klare forventninger til elevens læringsutbytte i læreplanverket skal obligatoriske kartleggingsprøver i lesing og regning bidra til å identifisere elever som er under en bekymringsgrense. Prøvene er spesielt utviklet for å avdekke de elevene som trenger særlig oppfølging og tilrettelegging, og målet er at alle elever skal gå på dysleksi- og dyskalkulivennlige skoler. Uavhengig av Stortingets lovkrav, forskrifter fra regjeringen og rundskriv fra Udir er vi dessverre ikke garantert dette. Jeg vil derfor i denne saken understreke den viktige oppgaven fylkesmennene har gjennom sitt tilsynsansvar, der de skal påse at alle skoleeiere følger opplæringslovens krav om undervisvurdering for tilpasset opplæring, spesialundervisning og sikre elevene god undervisning, hvor målet er å følge en «best practice».

Jeg vil også berømme Dysleksi Norge for jobben de gjør overfor skoleeiere rundt omkring i Kommune-Norge. I min egen hjemby, Tromsø, har det f.eks. vært tett samarbeid mellom dem og kommunen, noe som har bidratt til at vi har dysleksi- og dyskalkulivennlige skoler.

Det er også viktig å dra fram at en teknisk lovoppfyllelse alene ikke nødvendigvis medfører endring av praksis eller et bedre opplæringsutbytte for den enkelte elev.

Etter- og videreutdanning, satsing på skoleledelse og lærerutdanningen må i økende grad gi lærerstudentene påfyll i hva som er god didaktikk for å svare på utfordringene innenfor lese- og skrivevansker, men spesielt for dem med dysleksi og dyskalkuli. Sånn sikrer vi et varig system og kulturendring i skoleorganisasjonene til beste for elevenes læringsutbytte.

I regjeringens arbeid med å utvikle ny femårig grunnskolelærerutdanning på masternivå vil det være særlig viktig at kandidatene fra den nye utdanningen på trinnene 1.–7. blir eksperter på begynneropplæring i lesing, skriving og regning. Det er derfor veldig positivt at regjeringen har fastslått at dette vil framgå tydelig i den nye rammeplanen.

Det er også viktig at regjeringens store satsing på videreutdanningsprogrammet Kompetanse for kvalitet følges opp med relevante videreutdanningstilbud som gir lærerne nødvendig påfyll for bedre å kunne gi tilpasset opplæring til elevene med dysleksi, dyskalkuli samt lese- og skrivevansker. I denne sammenheng er det viktig å på-

peke at elever med dysleksi har særlige utfordringer med fremmedspråkene. Dermed vil tidlig innsats og god oppfølging av denne elevgruppen ha stor betydning for større mestringsevne også innenfor fremmedspråkene.

Regjeringen er også i gang med å utvikle en ny nasjonal strategi for språk, lesing og skriving i barnehagene og i grunnopplæringen i perioden 2016–2019. Høyre er svært tilfreds med at barnehagene for første gang er inkludert i en sånn strategi. Kompetanseutviklingstiltakene har som mål å sikre at alle lærere i barnehage og skole skal få økt kunnskap om hvordan man best innretter arbeidet med barn og elever som har vansker med språk, lesing og skriving og hvordan disse barna og elevene kan identifiseres så tidlig som mulig. Spesielt viktig er også økt kompetanse om generelle tiltak for å tilpasse undervisningen sånn at ordinære undervisningssituasjoner er tilpasset elever med etablerte vansker.

Høyre vil også framheve at tidlig innsats har avgjørende betydning for et barns utvikling og mener at språkfokus må være en sentral del av barnehagens hverdag. Kunnskap om at barn som har lite ordforråd og et begrenset språk, har større risiko for å bli svake lesere og skrivere på sikt, tilsier at tiltak må følges opp tett. Det er viktig at barn i risikozonen for språkvansker tidlig identifiseres, og at de får nødvendig oppfølging og samtidig integreres tett i barnehagens pedagogiske tilbud.

Marianne Aasen (A) [11:15:20]: Dette er egentlig en debatt vi ikke burde hatt, for dysleksi er noe vi har kjent til i godt over hundre år. Dyskalkuli er nok mindre kjent og har ikke vært forsket på i nærheten av så mange år. Men at vi har lære vansker i skolen, er ikke noe nytt fenomen i det hele tatt. Dysleksi og dyskalkuli er såpass omfattende at det er ca. 5 pst. av elevene i norsk skole som har en av de to lære vanskene. Det betyr at i alle klasser, på alle skoler i hele Norge, finnes denne typen elever. Det er den mest utbredte funksjonshemming i den vestlige verden når det gjelder skolegang, og spørsmålet er om vi tar det nok på alvor. I parentes bemerket finnes ikke dysleksi i Kina. Det er på grunn av den måten de skriver på. Det er måten vi setter sammen bokstaver og begreper på, som gjør at det er vanskelig for den type elever. Det er en anekdote, i og for seg, i denne sammenheng.

Etter loven er det ingen tvil om at disse barna skal ha tilpasset opplæring. Loven har slått dette fast i veldig, veldig mange år. Likevel er det ikke sjelden for oss – vi møter mange elever siden vi sitter i den komiteen vi gjør – å møte elever som har falt fra, og som opplever at det blir satt i gang tiltak på videregående skoles nivå. Først da oppdager man at eleven har dysleksi – og det med dagens regelverk!

Det må være et stort tankekors for oss at vi – med loven, som jo er vårt viktigste virkemiddel, i hånd – ikke klarer å nå inn i klasserommet. Hva skyldes det? Det skyldes antageligvis også at de som jobber med barna til daglig, lærerne, ikke er satt i stand til å diagnostisere eller finne ut av hvem det er som har disse lære vanskene, og hva man skal gjøre, med en gang. Veldig mange barn og familier opplever at det ikke går så greit på skolen som de hadde forventninger om – det er et eller annet som gjør at det

blir vanskeligere enn man trodde. Så begynner utrednings-sirkelen og runddans i systemet. Samtidig går dagene, ukene og månedene, og for altfor mange skjer ingenting i klasserommet.

Jeg tror det er ekstremt viktig at dette temaet får en sentral plass når vi nå skal gå igjennom lærerutdanningene og se på dem. For det er ingen tvil om at alle som nå skal undervise med økte kompetansekrav, må kunne mye om disse to tingene – både dysleksi og dyskalkuli – når de skal jobbe som lærere i skolen. For de kommer til å møte elever som har disse lærevanskene, og de kommer til å ha klasser hvor det er den type elever.

Noe som er annerledes nå enn da de oppdaget dette for godt over hundre år siden, er at vi har en ny teknologi som kan hjelpe til på en helt annen måte enn før. Den revolusjonen som skjer innen IKT, kan være til stor nytte for disse elevene. Det finnes programvarer, det finnes teknologiske hjelpemidler som langt på vei kan bøte på mange av de utfordringene elevene her møter. Det som er bekymringsfullt, er at disse ikke tas i bruk. Det er forstemmende å høre at vi sliter med lydbøkene som Statped har – at den ordningen knapt brukes, og at den er veldig vanskelig og kronglete å bruke for skolene i en tid da streaming faktisk er det det handler om, og ikke å sende pakker med lydbøker rundt omkring med posten. Det er en ting som vi fort kan gjøre noe med, og det ønsker jeg å adressere til statsråden at han ser på helt konkret. Det har vi også tatt opp når vi har hatt budsjettthøring.

Det er mange gode merknader i innstillingen som vi er enig i, og representanten Kent Gudmundsen har redegjort for Høyres og posisjonens standpunkt. Det er bred enighet om dette. Igjen er det litt som i forrige sak – at innstillingen burde vært enstemmig. Vi burde sagt at vi skal ikke ha skoler som ikke er dysleksivennlige og dyskalkulivennlige. Vi burde ha skoler som tilfredsstill de kriteriene som Dysleksiforeningen har, og sertifisere skolene, sånn at vi har et sett av kriterier som sørger for at alle barn, uansett hvor de bor, alltid blir møtt med hjelp om de har disse lærevanskene.

Presidenten: Presidenten regner med at det indirekte ble tatt opp et mindretallsforslag.

Marianne Aasen (A) [11:20:31]: Jeg tar opp forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Presidenten: Da har representanten Marianne Aasen tatt opp det forslaget hun refererte til

Lill Harriet Sandaune (FrP) [11:20:47]: Alle skoler i Norge skal være dysleksi- og dyskalkulivennlige – det må det ikke være noen tvil om. Det slås klart fast i opplæringsloven. Alle skoleeiere er pålagt å gi nødvendig tilpasset opplæring for alle elevgrupper.

Obligatoriske kartleggingsprøver i lesing og regning skal også bidra til å identifisere elever som er under en bekymringsgrense. Prøvene er spesielt utviklet for å avdek-

ke de elevene som trenger særlig oppfølging og tilrettelegging.

Hovedutfordringen i norsk skole i dag er at læringsutbyttet er for lavt sett i forhold til ressursinnsatsen. Rundt én av seks norske 15-åringer har så lave leseferdigheter at de ikke kan lese skikkelig. Problemene er særlig store for minoritetspråklige barn og for dem som sliter med lese- og skrivevansker. Det er derfor satt inn særlige tiltak for bl.a. disse gruppene. Det er bevilget nye 20 mill. kr til lese- og skrivetiltak i statsbudsjettet for 2016.

Vi vet at det viktigste for elevenes læring er en god lærer. Fremskrittspartiet er derfor glade for Lærerløftet og for at det nå systematisk arbeides med å identifisere og spre gode læremetoder gjennom etterutdanning.

Fremskrittspartiet vil påpeke at lærerutdanningene i økende grad bør gi lærerstudentene kompetanse i didaktikk på området dysleksi og dyskalkuli. Særlig viktig er det at kandidatene fra den nye utdanningen på trinnene 1.–7. får god kompetanse innen begynneropplæring i lesing, skriving og regning. Målet må være at alle lærere kan bidra til at barn og elever går på dysleksi- og dyskalkulivennlige skoler, slik at flere elever vil kunne fullføre sin grunntutdanning på best mulig måte.

Fremskrittspartiet vil videre vise til arbeidet med å utvikle en ny nasjonal strategi for språk, lesing og skriving i barnehagen og grunntopplæringen i perioden 2016–2019, som regjeringen er i gang med. Kompetanseutviklingstiltakene i strategien må ha som mål å sikre at alle lærere i barnehager og skoler skal få økt kunnskap om hvordan man best mulig innretter arbeidet med barn og elever som har vansker med språk, lesing og skriving.

Særlig vekt må legges på tidlig innsats – dette har avgjørende betydning for et barns utvikling. Barn i risikosonen for språkvansker må tidligst mulig identifiseres, og de må få nødvendig oppfølging og samtidig integreres tett i barnehagens pedagogiske tilbud.

Fremskrittspartiet vil også vise til regjeringens strategi «Tett på realfag» for 2015–2019, hvor målet er å mobilisere, bevisstgjøre og forplikte dem som er tettest på barn og unge.

Vi må heller ikke glemme betydningen av ny teknologi som hjelpemidler i både barnehagen og skolen. Gjennføring av støtte til datautstyr for elever med lese- og skrivevansker fra høsten 2014 er et viktig bidrag i denne sammenhengen. Edtech-næringen har de senere år i økende grad bidratt med produkter som er gode hjelpemidler, særlig for elever med lese-, skrive- og regnevansker. Fremskrittspartiet vil derfor understreke betydningen av at regjeringen i sitt videre arbeid tilrettelegger for at skoleeiere, skoleledere og lærere gis tilgang til hele verktøykassen med hjelpemidler som kan gi elevene gode grunnleggende ferdigheter.

Jeg vil også her minne om skoleeierens ansvar. Regjeringen har økt de frie midlene til kommunene, og det er derfor viktig at man lokalt prioriterer skolene og sørger for at de har ressurser til de hjelpemidlene som skal til for å gi alle en tilpasset opplæring i henhold til opplæringsloven.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [11:25:00]: Dysleksi og dyskalkuli er ganske vanskelige ord, men å ha lese-, skrive- eller matematikkvansker er mer kjent. Det er heller ikke så tabubelagt som det har vært tidligere, men jeg vet at det fortsatt er vanskelig for mange, og ikke minst synliggjøres det veldig godt når det handler om sosiale medier.

At det ikke er så tabubelagt lenger, skyldes at flere har stått fram med sine vansker. Jeg vil i den sammenhengen gi ros til statsministeren for å ha stått fram med sin utfordring knyttet til lese- og skrivevansker. Slike utfordringer er altså mulig å forsere. Du kan bli statsminister selv om du ikke har helt perfekt rettskriving. Det vil si: Du bør være klar over at det er sånn det er, og det betyr at skolen eller foreldrene dine bør være klar over hva du sliter med. Ellers bør du ha en ganske god psykisk helse. Det hjelper ikke å være flink på skolen muntlig og få bare feil skriftlig hvis eleven ikke har fått kartlagt hva han sliter med. Da må en ha en sterk psyke. Det samme gjelder for matematikkvansker. Får ikke eleven hjelp til å synliggjøre hva han sliter med, er det dessverre ikke sikkert at han kan bli den beste versjonen av seg sjøl – det som han drømte om.

Som forslagsstillerne skriver, lærer unger på forskjellige måter. Tilpasset opplæring er et godt innarbeidet begrep, men det legges ulike ting i begrepet. Likevel tror jeg at de fleste lærere er opptatt av å ha god nok tid til å følge opp hver enkelt elev og tilrettelegge for at den enkelte elev har utbytte av det som skal formidles. Vi ser at det er en liten nedgang i antall elever som får spesialundervisning, og det er veldig bra hvis det betyr at en reduserer behovet for spesialundervisning fordi en intervenserer tidligere. Vi bør være opptatt av å hjelpe så raskt utfordringene kommer til syne. Spesialundervisning må også være et tilbud en kan komme ut av dersom en får tilstrekkelig hjelp tidsnok.

Strever en med dysleksi eller dyskalkuli, blir det ytterst nødvendig å ha ressurser nok til oppfølging. Forslagsstillerne viser til Dysleksi Norge, som gjennom 10 år har arbeidet med å såkalt sertifisere skoler til dysleksivennlige skoler. Dette er skoler de mener oppfyller noen spesielle kriterier. Disse 22 skolene har gode systemer for kartlegging og iverksetting av tiltak. Skolene er også opptatt av å videreutvikle sin kompetanse om temaet, om pedagogiske metoder, om hjelpemidler, psykososialt arbeid osv. Dette er veldig bra å høre, men det er bare så synd at det ikke er flere skoler som har den samme tilnærminga, og som har fått denne sertifiseringa.

I dag opplever mange foreldre å streve med å nå fram for å få den hjelpen de føler ungen deres trenger. Ordinære kartleggingsprøver er et første hjelpemiddel, men om en lurer på om det er noe mer, må en gå mer spesifikt til verks. Det er her jeg tror mange føler at tida går mens problemene vokser.

Stortinget vedtok i forrige periode at skolene har plikt til tidlig innsats, og de har ikke lenger anledning til å vente med utredninger til PP-tjenesten kommer. De skal gjøre det de kan før spesialtjenesten kobles inn. Jeg registrerer at systemet fortsatt har noe brister, sjøl om mange skoler er blitt flinke.

Det er åpenbart et behov for videreutdanning innenfor disse temaene for at hele lærerkollegiet skal være rustet

til å fange opp elevenes utfordringer. Matematikkvansker og lese- og skrivevansker burde derfor ha vært et godt og prioritert emne i videreutdanninga. Den forrige regjeringa la fram lesestrategier og matematikkstrategier som denne regjeringa har videreført, og jeg tror det er veldig bra.

Når utfordringene er avdekket og tiltaksfasen er satt i gang, er det viktig at det også finnes hjelpemidler en kan benytte seg av. Jeg har hørt historier om at sjøl om elevene er diagnostisert med lesevansker, kommer ikke lydbøkene til skolen før langt utpå høsten, og det er uakseptabelt så lenge skolen er klar over problemene. Dette må regjeringa ta tak i for å oppfylle elevenes rettigheter. Teknologisk burde det ikke være noe hokuspokus å kunne tilrettelegge for de elevene som strever med enten tall eller bokstaver, som representanten Aasen sa.

Skolen skal gi alle elever muligheter til å utvikle seg i tråd med sine evner. Det er uhyre viktig at problemer med lesing, skriving eller matematikk blir tatt tak i tidlig. Å lese er en grunnleggende ferdighet. Det er viktig at tester og prøver ikke har et ensidig fokus på å oppnå et visst nivå i forhold til andre skoler. Det er en fallitt dersom elevene oppfordres til å være hjemme eller til ikke å ta prøvene. Det er nettopp kartleggingsprøver som skal bidra til å hjelpe elevene videre. Dette er ikke fantasier, men det er et reelt problem ved enkelte skoler, og dette må statsråden også sette en stopper for og rydde opp i.

Iselin Nybø (V) [11:30:05]: Vi har hørt flere snakke om de praktiske problemene som de med dysleksi og dyskalkuli opplever i hverdagen. Jeg tenker det er to ting som er helt essensielt når vi snakker om dysleksi, spesifikke språkvansker, dyskalkuli osv. Det er at det er noen som oppdager hva slags utfordringer en har, og at det skjer tidlig. Og tidlig – det kan være for sent i skolen. Når vi snakker om tidlig innsats, kan det være barnehagen vi snakker om.

Men uansett om vi snakker om barnehagen eller skolen, er det et tankekors at vi i barnehagen har så pass mange ufaglærte i jobb, eller at vi i skolen har 9 000 ikke-kvalifiserte lærere – for det er de som møter elevene og barna hver eneste dag, som er de nærmeste til å se hva slags utfordringer de har, og som er de nærmeste til å hjelpe dem med de utfordringene de har. Da må vi både i barnehagen og i skolen ha kompetente voksne som kan oppdage de utfordringene barna har.

Flere har vært inne på lærerutdanningen og hvor viktig det er at de lærerne som skal ut i skolen, kjenner til hvordan man oppdager slike utfordringer, for det er mange elever som har det, og det er mange elever som opplever å ha det lenge uten at det blir oppdaget. Så må vi selvfølgelig gjøre noe med de praktiske utfordringene, som flere har vært inne på, for når man får konstatert hva slags utfordringer en har, og hva som kan hjelpe, opplever likevel barn å måtte vente i ukevis og månedsvis på å få den hjelpen de trenger.

Jeg mener, og Venstre mener, at tilpasset opplæring og det å ha dyskalkuli- og dysleksivennlige skoler er noe alle elever skal oppleve. Alle elever i skolen skal oppleve å få den hjelpen som de trenger med de utfordringene de har,

men vi har betydelige utfordringer med å nå det målet vi har satt oss, for det nivået vi mener at skolen skal ha. Det er ikke bare ett sett av virkemidler – vi må jobbe i bredden her. Men jeg vil i alle fall spesielt peke på voksenpersonene og kompetansen vi har i både barnehage og skole, og hvor viktig det er for å hjelpe de elevene som trenger hjelp med disse utfordringene.

Karin Andersen (SV) [11:32:48]: Stortinget diskuterer ofte frafall i skolen. Vi diskuterer arbeidsledighet, og vi diskuterer psykisk helse. Nå diskuterer vi en sak som det er helt grunnleggende å få løst, for å avhjelpe noen av de andre problemene vi har. Noen av oss står her uten manus, stort sett systematisk, og er en daglig utfordring for referentene, men det er ikke slik at alle de av oss som har dette problemet, har andre lærevansker. Dessverre er det ikke alle som kommer igjennom skolen uten altfor store sår på sjøtilliten, slik det er i dag, og slik det var før.

Jeg er glad for at det nå ser ut til at det er bred enighet om at alle skoler skal være dyskalkuli- og dysleksivennlige. Men jeg er veldig overrasket over at det ikke er flertall for å sette et mål for dette og lage en tidsplan, for det haster – vi har ikke flere unger og ungdommer «å kaste bort». Alle skoler må ha et gjennomgående systematisk arbeid med dette. Alle lærere må ha kompetanse i dette. Det er bra med nye lærere, men det må også være slik at eldre lærere får kompetanse i det. Det kan ikke være valgfag å kunne lære unger det som enhver seksåring vet: Når man begynner på skolen, hva skal man da? Jo, man skal lære å lese og skrive. Da må man jo kunne det. Da handler det om at man også må kartlegge – som flere har sagt – men da må man være god til det. Og man må ikke misbruke kartleggingsprøvene – slik det har vært gjort mange steder – ved å rangere og ikke hjelpe eller avdekke.

Når man har gjort det, må man kunne sette inn tiltak. Men det handler ikke bare om spesialundervisning – det handler om det også – men om å ta i bruk metoder som kan fungere godt for mange med disse typer lærevansker, men som også kan være kjempegode metoder overfor alle. Det er ikke sikkert at alle disse elevene behøver å tas ut til spesialundervisning hele tida. Mange ganger kan de metodene som brukes overfor elever med ulike typer dysleksi eller dyskalkuli, være veldig gode pedagogiske metoder, som kan brukes overfor alle. Så det må jobbes systematisk med de metodene som er dysleksi- og dyskalkulivennlige, som kan være gode metoder å bruke. Jeg er veldig for at det skal være stor grad av metodefrihet i skolen, men det kan ikke være frihet fra de metodene som fungerer overfor disse elevene.

Så er det også slik – som flere har vært inne på – at det er problemer med læremateriellet og tilgjengelig pensum for mange av disse elevene. Jeg oppfordrer statsråden nå til å sørge for at det må meldes tilbake om hva det er som lånes ut, og at man fjerner gebyrer. Det kan statsråden gjøre. Jeg har fått til svar at det er gjort. Det er det ikke, jeg har fått tilbakemelding om det. Dette kan ikke koste mer, og det må tas i bruk, i den grad vi vet det er behov for det. Det er selvfølgelig også nye digitale hjelpemidler, som kan utvikles, og som må tas i bruk.

Jeg håper at enstemmigheten i dag om at alle skoler skal nå disse målene, ikke betyr at man liksom skal snegle seg fram, som man har gjort til nå. Jeg mener det, sjøl om jeg også har vært i en posisjon der vi hadde et ansvar for dette. Jeg håper vi nå kan legge det bak oss og si at vi er nødt til å gjøre dette, vi er nødt til å få laget en tidsplan for å få gjennomført alle de tiltakene som alle sier er nødvendige for å få dette på plass.

Veldig mange av disse tiltakene virker veldig godt. Det finnes veldig ulike former for lese- og skrivevansker og ulike former for dyskalkuli, fra kognitive problemer og rene synsproblemer til ulike typer lærevansker. Noen av dem kan i stor grad avbøtes, men ikke helt.

Det vi har snakket om nå, er stort sett om grunnskolen. Jeg har i mange år jobbet med dette temaet oppe i systemet. Dess høyere oppe i systemet man kommer, dess verre er det for dem som har problemer med dette og ikke har fått god hjelp, og som vil oppover i utdanningssystemet. Dess mer man nærmer seg academia, dess større er fordommene mot mennesker med lesevansker, fordi man tror at disse egentlig ikke hører hjemme på det nivået. Så det er mange deler av dette feltet der man fremdeles har langt igjen før man sikrer likeverdig utdanning for alle.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:38:08]: La meg først si takk for en god debatt.

Det er jo slik, som flere har påpekt, at alle skoler i Norge skal sørge for tilpasset opplæring. Det er et grunnprinsipp i norsk skole, nedfelt i opplæringsloven. Det betyr at skolen må bruke den kompetansen som er på skolen til å lede læringsprosesser, med utgangspunkt i de forutsetninger og evner som eleven har. Tilpasset opplæring innebærer dermed også at skolene skal være dysleksi- og dyskalkulivennlige, rett og slett fordi alle elever har en rett til å få opplæring som gjør at de kan lære det de skal.

Representantene peker i forslaget sitt på at dette fordrer at lærerne har en rikholdig verktøykasse, og at det trengs et mer systematisk arbeid for å sette alle skoler og lærere i stand til å ha kompetanse, metoder, systematikk og ressurser til å bli dysleksi- og dyskalkulivennlige. Det er jeg enig i, og det er også i tråd med innspillene vi fikk fra bl.a. elever, lærere og forskere da regjeringen for omkring ett års tid siden arrangerte et toppmøte om lese- og skrivevansker. Her fikk vi også eksempler på hvordan det arbeidet er i gang og jobbes godt med i flere skoler og kommuner.

For å sikre tilpasset opplæring til alle må lærerne ha nødvendig kompetanse i hvordan de kan oppdage elever som sliter med lesing, skriving og regning, og hvordan de best kan avhjelpe de vanskene og legge til rette for et godt læringsutbytte. Gjennom obligatoriske kartleggingsprøver i lesing og regning, som er spesielt utviklet for å avdekke de elevene som trenger særlig oppfølging og tilrettelegging, har lærerne allerede gode verktøy for å oppdage elevene som strever på grunn av dysleksi og/eller dyskalkuli. Og det må også sies at dette kommer i tillegg til det kanskje aller viktigste, nemlig at læreren er til stede i klasserommet og ser elevene hver eneste dag.

Her er det også verdt å skyte inn at i den store diskusjonen som pågår om kartlegging og testing, både i barnehage

og skole, er det verdt å merke seg at en av de aller sterkeste tilhengerne av bedre kartleggingspraksis – og også systematisk kartlegging, både i barnehage og skole – er nettopp Dysleksi Norge, fordi de mener at det er så avgjørende for å oppdage disse barna tidlig, ja aller helst allerede i barnehagen.

I forslaget til rammeplan for kommende femårig grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og 5.–10. trinn, som nå er på høring, er kompetanse knyttet til begynneropplæring fremhevet. Tilpasset opplæring og arbeid med elevers grunnleggende ferdigheter og kompetanse er vektlagt, og det er lagt vekt på at lærerstudentene skal kunne velge begynneropplæring som faglig fordypning når de skal skrive masteroppgave, som da må være tett på sektor- og praksisfeltet, som det kalles.

Vi har videre iverksatt ulike strategier som skal sørge for at også dagens lærere får nødvendig kompetanseheving. Jeg ser at komiteen også omtaler flere av dem. Videreutdanningsstrategien er viktig, men også særskilte, spissede satsinger. La meg nevne to: Gjennom en nasjonal strategi for språk, lesing og skrivning, Språkløyper, er det nå lyst ut midler til ressurslærere og lokale nettverk for barnehager og skoler som skal jobbe mer systematisk med nettopp lese-, skrive- og språkutfordringer. Det arbeides også med å utvikle flere kompetansepakker som retter seg særlig inn mot barn og elever med lese- og skrivevansker, og de skal være klare til skolestart høsten 2016. Lesesentre og skrivesentre som samarbeider om innholdet i strategien, har også god nytte av samarbeid med Dysleksi Norge.

Den nye realfagsstrategien Tett på realfag har som mål å mobilisere, bevisstgjøre og forplikte dem som er tette på barn og unge, altså skoleeiere, lærere, ledere og andre ansatte i barnehager og skoler. Et av hovedgrepene er nettopp å bidra til at elever som strever i f.eks. matematikk, blir identifisert og fulgt opp med effektive tiltak.

Samtidig har regjeringen gjeninnført støtten til datautstyr for elever med lese- og skrivevansker fra høsten 2014, som tidligere ble kuttet, og vi har også redusert gebyrene knyttet til tilrettelagte læremidler, slik som lydbøker som Statped utvikler og formidler, altså en reduksjon av inntjeningskravet til Statped – den rød-grønne regjeringen gjorde det, og det er også blitt gjort nå. Så ber representanten Andersen meg om å sjekke om det har ført til lavere gebyrer, og det skal jeg selvfølgelig følge opp.

Vi må ha en skole som ser hver enkelt elevs behov, som evner å tilrettelegge på best mulig måte. Jeg mener at den beste og mest effektive måten å oppnå det på, er å satse både på kompetanseheving når det gjelder god tilpasset opplæring generelt, og samtidig iverksette målrettede tiltak – satsinger og kompetansehevninger knyttet til bestemte grupper. Gjennom kartleggingsprøvene har vi et system for å oppdage og avdekke. Vi må styrke læringsutbyttekravene på dette området i grunntutdanningen for lærere, vi må satse mer på kompetanseheving. Det gjør vi, vi er i gang, men vi er fortsatt ikke i mål.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marianne Aasen (A) [11:43:29]: Som statsråd Røe Isaksen nevnte i sitt innlegg, foregår det også veldig mye bra rundt omkring. Statped har jo virkemidler tilgjengelig, og mange elever som har disse lærevanskene, får god hjelp.

Det vi snakker om nå, er hvordan vi skal sikre at alle får god hjelp. Det som Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV nå foreslår, er at vi skal ha en tidsplan og en gjennomføringsplan for hvordan vi skal få til at alle skoler er tilrettelagt for folk med lærevansker.

Jeg lurer rett og slett på hvorfor Høyre og samarbeidspartiene deres er imot det.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:44:17]: Nå gis det også penger – det er riktignok søknadsbasert, men det gis penger – til Dysleksi Norge med jevne mellomrom, bl.a. for å utføre dette viktige arbeidet. Så er det her som i andre saker hvor man er enige om målsettingen, enige om intensjonene, at spørsmålet er hvordan man best følger opp. Vi mener at den beste måten å følge opp på er gjennom de strategiene vi har. Så deler vi et mål om at flere skoler også skal kunne sertifiseres i den konkrete ordningen som er her nå, men vi mener at den viktigste politiske oppfølgingen fra stortingsflertallet og fra departementets side nettopp er å jobbe med den typen fagsatsinger og kompetansehevingsatsinger som vi bl.a. har gjennom språksatsingen og realfagsatsingen.

I sitt innlegg nevnte representanten Aasen lydbøker og streaming. Det syntes jeg var et veldig godt poeng, og jeg har også tenkt å sjekke det. Hvis representanten f.eks. stiller et skriftlig spørsmål, kan hun også få et klarere svar på det.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [11:45:29]: Dyskalkuli og dysleksi er jo noe som er i skjæringspunktet mellom lærerens fagkompetanse, didaktiske og pedagogiske kompetanse, og spesialundervisningsfeltet. Så vet vi at nå er det i gang en storstilt satsing på videreutdanning for kompetanseheving av lærere, og statsråden henviste til den nye grunnskolelærerutdanningen. Mitt spørsmål til statsråden blir: Er videreutdanning i forbindelse med lese- og skrivevansker og matematikkvansker en del av dagens videreutdanningstilbud innenfor norsk og matematikk?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:46:09]: Det er flere videreutdanningstilbud som spisser seg inn mot målrettet lese-, skrive- og regneopplæring særlig for de yngste barna. Så kan jeg ikke på stående fot si hvor stor andel av de videreutdanningstilbudene som dreier seg om barn som sliter med dysleksi eller dyskalkuli. Men det er helt naturlig at når man ønsker å videreutdanne for å lære barn å knekke regnekoden og lesekode, er man ekstra oppmerksom på de barna som trenger ekstra hjelp.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [11:46:49]: Begynnende lese- og skriveopplæring er utrolig viktig, og det er nok kanskje mange av lærerne som allerede har den kompetansen i sin allmennlærerutdanning, sjøl om de kanskje ikke har nok studiepoeng.

Jeg nevnte en annen ting også i mitt innlegg som gikk

på kartleggingsprøver. Vi har hørt, og vi vet, at enkelte elever har blitt oppfordret til ikke å komme på skolen når de har kartleggingsprøver. Det er også blitt øvd på kartleggingsprøver i forkant. Det er en misforstått greie, tenker jeg. Kartleggingsprøvene skal nettopp avdekke denne typen vansker. Jeg lurer på om statsråden kan gi et klart og tydelig signal til alle skoler i Norges land om at den slags praksis skal vi ikke ha.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:47:35]: Kartleggingsprøvene er annerledes enn de nasjonale prøvene. Ved de nasjonale prøvene blir resultatene publisert. Det gjør vi ikke ved kartleggingsprøvene. De er i utgangspunktet et verktøy for at skolen, som representanten sier, skal finne – som en tommelfingerregel – de 20 pst. av elevene som sliter ekstra. Det er ikke slik at man skal øve på kartleggingsprøver. Utdanningsdirektoratet har laget noen øvingsoppgaver som gjør at elevene kan bli kjent med prøveformen. Det er jo ikke det at man er uvant med prøveformen som gjør at man får de resultatene man får, men hva elevene kan, ferdighetsnivået. Det er et klart signal. Det er ikke et mål med kartleggingsprøvene at man skal få færre som kommer inn under kategorien «trenger ekstra hjelp», hvis det ikke er et resultat av at skolen jobber veldig bra. Det er et klart signal om at det å be elever om å holde seg borte ikke er greit.

Karin Andersen (SV) [11:48:45]: Jeg tror dessverre det er slik at vi ikke kommer til å nå disse målene hvis vi ikke setter en tidsplan. Jeg har jobbet og snakket mye om dette i i hvert fall de 20–30 siste åra med stort engasjement, uten at det har blitt noe stort gjennombrudd. Derfor mener vi at vi trenger en tidsplan for å få dette gjort. Jeg synes ikke statsråden svarer særlig godt på hvorfor man ikke på dette området trenger en tidsplan for å kunne ha noe å måle mot. Ellers liker denne regjeringen å måle en del ting, men her skal man ikke måle. Da tror jeg rett og slett man aldri kommer i mål og aldri vil kunne dokumentere hva det er som skal til for å ha den kvaliteten som må være der for at man skal velge generelle metoder, men også gi spesifikk hjelp til de elevene som trenger det.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:49:46]: Også på dette området mener jeg at vi nok kunne trenge klarere mål. Jeg mener at når det gjelder de overordnede målene for utdanningssektoren i Norge, burde det av prinsipp være mulig å si noe om det går bedre eller dårligere. Da må de være kvantifiserbare. Men spørsmålet i dette konkrete representantforslaget er jo knyttet til ett prosjekt som Dysleksi Norge har, som er veldig bra, og som jeg støtter fullt ut. Jeg synes det er viktig at flere skoler også har som ambisjon å bli sertifisert. Og da er mitt svar at det er de andre virkemidlene vi har, som jeg mener er aller viktigst.

La meg bare nevne ett eksempel: Vi jobber nå mye, riktignok i en annen komité enn utdanningskomiteen, dessverre, med bedre og mer systematisk kartlegging i barnehagene. Det er kontroversielt hos mange. Hvem er det som er blant de sterkeste tilhengerne av det? Det er nettopp Dysleksi Norge. Nå mener nok ikke de at alle barn auto-

matisk skal kartlegges på et bestemt tidspunkt, men de er opptatt av at det skal bedre kartlegging og mer kunnskap inn i barnehagen for å oppdage disse barna tidlig.

Karin Andersen (SV) [11:50:50]: Det er jeg også enig i. Jeg har jobbet i barnehage i 18 år, og vi fikk det til – alle lærte å lese og skrive der, og man kan tidlig se hvem som trenger denne hjelpen. Så det er ikke noe problem. Problemet her er at man ikke jobber systematisk nok.

Jeg merket meg også at statsråden når han nå nevnte kravene i den nye lærerutdanningen, ordla seg slik: Man kan velge faglig fordypning på dette i masteroppgaven sin. Det er nettopp vårt poeng at dette ikke kan være valgfag. Kan statsråden nå forsikre at den helt grunnleggende kunnskapen som må til hvis vi skal løse dette, er til stede hos alle dem som skal møte barna når de kommer på skolen? Det må være helt klart.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:51:36]: Alle lærere som går ut i den norske skolen, må også ha med seg verktøy for å kunne forstå hva både dysleksi og dyskalkuli er, for å kunne identifisere det og for å kunne vite hvordan man skal følge det opp. Men det betyr ikke at alle kan være eksperter på det. Det er der jeg mener at det er viktig både gjennom lærerutdanningen og videreutdannings-systemet at vi også sier at noen lærere kan ekstra mye om dette, f.eks. ved at de har tatt begynnerkurs i lese- og skriveopplæring for de aller yngste. Men at alle lærere i skolen må ha kunnskap om kjennetegn ved elever som har dysleksi og dyskalkuli, mener jeg er åpenbart, ja.

Trine Skei Grande (V) [11:52:36]: Man skal måles og veies, og det er meningen at det skal endre veldig mye. Jeg har lyst til å spørre statsråden om et perspektiv som jeg har grublet på, på grunn av mine egne lesevaner. Jeg var så heldig at jeg aldri fikk en merkelapp på det i min barneskolekarriere, og jeg gikk ikke rundt og trodde noe annet enn at Trine hadde litt problemer med å se forskjellen på b og d i begynnelsen av lesinga og litt andre enkeltproblemer. Men det hadde ikke en karakteristikk eller en diagnose. Jeg tror det har hjulpet mange i min generasjon at man slapp å få en diagnose, at man slapp å få en merkelapp på at man var annerledes enn andre. Man hadde bare et problem, og det problemet skulle løses. Da må man sjølsagt ha gode lærere som ser problemet og har en strategi på hvordan det skal løses. Men lager ikke vi en skole nå som jager veldig på å sette merkelapper og diagnoser på barn, som av og til kan være like stigmatiserende som det kan være problemløsende?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:53:38]: Det er et veldig stort spørsmål å svare på på 1 minutt.

For det første må det ikke og skal det ikke være stigmatiserende å få en type diagnose. Jeg tror nettopp den åpenheten som har vært rundt det, gjør at vi ikke lenger i dag tror eller mener eller folk hevder, i hvert fall ikke oppgående, vanlige folk, at de som har dyskalkuli eller dysleksi på en eller annen måte står tilbake for de andre hva gjel-

der ferdigheter eller intelligens eller noe sånt. Det er veldig viktig.

Så er det helt riktig at ja, skolesystemet vårt er også lagt opp sånn at det ofte er en diagnose som utløser bestemte rettigheter. Det er klart at man kunne tenke seg en situasjon hvor man ikke fikk diagnosen, men så fungerte allikevel skolen så godt at man fikk den oppfølgingen man trengte, og så gikk alt bra. Erfaringen fra tidligere har jo vært at nettopp det at man ikke har klart systematisk å kartlegge, at man ikke har klart å oppdage og sette et navn på det og sette inn tiltak, har gjort at folk har gått med disse problemene i mange år i norsk skole uten at de har blitt oppdaget, nesten.

Presidenten: Da er replikkordskiftet over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Kent Gudmundsen (H) [11:54:58]: Jeg vil takke for en god debatt så langt i saken. Jeg legger merke til at flere av representantene, og spesielt representanten Karin Andersen, har vært utålmodig, og jeg kan forsikre om at det er også regjeringspartiene, Venstre og Kristelig Folkeparti i denne saken, og det er kanskje nettopp derfor vi nå har veldig høyt press og satsing på «Kompetanse for kvalitet».

Som flere representanter har vært oppe her på talerstolen og pekt på, så er nettopp en av de målsettingene vi må ha hvis vi skal skape en god skole som virkelig ser, tar tak i og kan adressere elever som har lese- og skriveansker, og kanskje spesielt dysleksi og dyskalkuli, å ha lærere med høy kompetanse. Da er det forstemmende at de som er ute etter å ha tidsplaner, kanskje ikke er de som er de sterkeste pådriverne for å sikre at vi har en skole med lærere som har fordypning i sine fag. Det går f.eks. fram av SSBs kartlegging fra 2014 at det var ikke sånn at én av syv lærere hadde få studiepoeng innenfor norsk. Nei, de hadde ingen studiepoeng innenfor norsk. Det samme med matematikk: én av fem lærere manglet fullstendig studiepoeng i matematikk og underviste likevel i mattefaget. Man kan selvfølgelig fundere på om det medfører at man får en god oppfølging av de elevene som måtte ha utfordringer på barnetrinnet, spesielt innenfor dysleksi og dyskalkuli. Så jeg er ganske trygg på at oppfølgingen fra regjeringen nå – systematisk gjennom ulike planer sånn som den varslede nasjonale strategien for språk, lesing og skriving, sammen med for øvrig den jeg ikke nevnte, strategien «Tett på realfag», hvor målet er å mobilisere, bevisstgjøre og forplikte dem som er tette på barn og unge, altså skoleeiere, lærere og ledere og andre ansatte i barnehager og skoler – bidrar til tidligst mulig å identifisere elever som strever også i matematikk, sånn at de kan bli fulgt opp med effektive tiltak.

Representanten Aasen pekte også på EdTech-læring. Det vil jeg også dra fram, fordi jeg er helt enig i at ny teknologi og nye hjelpemidler både i barnehagen og i skolen kan bidra til å avhjelpe nettopp denne problemstillingen, og det er ikke uten grunn at regjeringen gjeninnførte støtte til datautstyr for elever med lese- og skriveansker høsten 2014, etter at den var blitt fjernet av den rød-grønne regjeringen.

Sammen med videreutdanningen, sammen med strategier og sammen med EdTech-læring og andre som bidrar positivt innen sektoren, er jeg ganske sikker på at vi er med på å styrke hele bredden av verktøykassen i det arbeidet som skal sikre elevene gode, grunnleggende ferdigheter og en bestått grunnutdanning.

Audun Lysbakken (SV) [11:58:13]: Jeg ønsker bare å knytte en kort kommentar til replikkordskiftet mellom representanten Andersen og statsråden. Komiteen legger i merknadene samlet vekt på at utfordringer innenfor dysleksi og dyskalkuli må få en sentral plass i arbeidet med den nye femårige grunnskolelærerutdanningen. Derfor er jeg litt overrasket over at statsråden framhever den valgfriheten som er på dette området i dag, og understreker behovet for at kunnskap og innsikt i problemstillingene rundt dysleksi og dyskalkuli ikke skal være valgfritt i framtidens lærerutdanning, men noe som alle som skal lære barn å lese og skrive, må kjenne godt til. Noe annet ville jo være veldig rart når alle partier er så opptatt av tidlig innsats, som alle sier at de er, og regjeringen selv igjen og igjen vektlegger at det er kompetansen innenfor grunnleggende ferdigheter som teller aller mest for denne regjeringen. Da må vi ut av en situasjon der noe så grunnleggende for lese- og skriveopplæringen er valgfritt tema i lærerutdanningen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:59:50]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Torgeir Knag Fylkesnes og Jenny Klinge om å lovfeste elevenes rett til leirskoleopplæring i løpet av grunnskolen (Innst. 155 S (2015–2016), jf. Dokument 8:146 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Christian Tynning Bjørnø (A) [12:00:57] (ordfører for saken): La meg først få takke komiteen for et godt samarbeid i denne saken. Jeg vil også takke forslagsstillerne for at vi får anledning til å diskutere leirskoler i Stortinget.

I løpet av fem tiår har over 2 millioner barn fått læring og varige minner fra leirskoler i fjellet, i skogen og langs kysten. Et opphold på leirskole er viktig, ikke bare ved at det gir elevene ny kunnskap og unike erfaringer, men også ved at det bidrar positivt til elevmiljøet og elevenes sosiale kompetanse. Det er et annerledes klasserom, med anner-

ledes inngang til kunnskap og læring – et tilbud som gir elevene en mer helhetlig skole.

Det er en samlet komité som er opptatt av at leirskole- ne skal være gode pedagogiske tilbud som det er viktig at elevene får mulighet til å ta del i. Opplæringsloven § 2-3 første ledd slår fast at en del av undervisningstiden i grunnskolen kan brukes til leirskoleopplæring. GSI-tallene viser at 9,4 pst. av elevene i grunnskolen planla å reise på leirskole forrige skoleår. Ettersom grunnskolen består av ti årskull, kan dette tyde på at de aller fleste får tilbud om et leirskoleopphold i løpet av skolegangen sin.

På tross av dette har komiteen fått opplyst, bl.a. gjennom tall fra Norsk Leirskoleforening, at tendensen med å sende elever på leirskole er synkende, og at kommunene bidrar i svært ulik grad i finansieringen av leirskoleoppholdet. Finansieringen av leirskoleoppholdet har endret seg over tid. Fram til 2002 var leirskoleopphold finansiert gjennom et øremerket tilskudd til kommunene. Etter dette ble det en del av det ordinære rammetilskuddet. Men fortsatt er det en liten del av leirskoleoppholdet som er finansiert over statsbudsjettet, bl.a. lønnstilskudd til vertskommuner som har lærere ansatt ved leirskolene.

Gratisprinsippet er et helt sentralt prinsipp i norsk skole – et prinsipp som ofte blir aktualisert og diskutert i sammenheng med skoleturer eller leirskoleopphold. Mange skoler og foreldregrupper kvier seg for å arrangere turer – man ønsker jo at alle skal få mulighet til å delta. Komiteen merker seg at departementet har fulgt opp anmodningsvedtaket av desember 2014 om å gjennomgå praktisering av gratisprinsippet i leirskoleopphold. Men jeg vil samtidig også i denne sammenheng særlig understreke at det er en samlet komité som mener at det må legges opp til forutsigbarhet og klarhet rundt organisering og finansiering av leirskoletilbudet, slik at flest mulig elever får tilbud om et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen.

Komiteen har delt seg i et flertall og et mindretall i denne saken. Mindretallet, bestående av Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og SV, ønsker en lovfesting i en eller annen form, mens flertallet, bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, ber regjeringen utrede hvordan man gjennom skolens læreplaner kan sikre at alle elever får et tilbud om et leirskoleopphold e.l. i løpet av grunnskolen.

Nyansene i dette kommer sikkert til å bli belyst av flere under debatten i dag. Jeg som saksordfører er likevel glad for å kunne si at det er en samlet komité som mener at leirskole er et verdifullt pedagogisk tilbud til elever i grunnskolen – like ens for å kunne si at det er en samlet komité som ønsker å se på løsninger som sikrer at alle elever får tilbud om et leirskoleopphold eller en overnattingstur av flere døgners varighet i løpet av grunnskolen.

Jeg vil også trekke fram forslaget der komiteen ber regjeringen om å utarbeide tiltak for å hjelpe skolene med å sikre minoritetslevers deltakelse på overnattingsturer i skolens regi.

Avslutningsvis: Arbeiderpartiet mener at leirskole har en viktig plass i det norske utdanningssystemet. Vi mener det er uheldig at et mindretall av barn i Norge som ønsker det, ikke skal få den samme opplevelsen av læring som

flertallet får. Vi mener det er uheldig at et mindretall av skoler som ønsker det, ikke skal få de samme gevinstene som en uke på leirskole gir for klassemiljø, samhold og sosiale relasjoner mellom elevene og mellom lærer og elever.

Øyvind Halleraker hadde her overtatt presidentplassen.

Kent Gudmundsen (H) [12:05:44]: Jeg tror de fleste som har fått være med på en tur med gode klassekamerater, sitter igjen med opplevelser for livet. Både lærerike, inspirerende og givende opplevelser har gitt lærelyst, og det er derfor ikke så rart at vi har lange og gode tradisjoner for leirskole eller tilsvarende overnattingsturer i skolens regi i Norge. Sånne opplevelser bidrar positivt til elevmiljøet og elevenes sosiale kompetanse.

Som saksordføreren peker på, viser oversikten at om lag 10 pst. av grunnskoleelevene drar på leirskole eller en lengre overnattingstur årlig. Med ti års grunnskole tyder dette på at de fleste elevene får et tilbud i løpet av grunnskolen. Samtidig er vi blitt kjent med at det har vært feilkilder i dataene som oversikten bygger på, og departementet har derfor iverksatt en ny elektronisk registrering for å kvalitetssikre tallene. Dette vil gi bedre kunnskapsgrunnlag når debatten skal følges videre.

Fra og med høsten 2002 ble rammetilskuddet til kommunene økt, sånn at kommunene skulle bli i stand til å dekke alle kostnadene ved leirskoleturer eller overnattingsopphold med tilsvarende læring. I tillegg finnes det også en tilskuddsordning administrert av Fylkesmannen, som skal stimulere kommunene til å gjennomføre overnattingsturer i løpet av skoletiden. Disse tilskuddene og overføringene til kommunen skal sette skoleeierne i stand til å gi et gratis tilbud i tråd med opplæringsloven. All aktivitet knyttet til grunnskoleopplæring i skolens regi skal derfor være uten egenandeler, noe Kunnskapsdepartementet har fastslått senest ved å gjennomgå praktiseringen av gratisprinsippet for leirskoleopphold i Prop. 1 S for 2015–2016 til Stortinget.

Fylkesmannen har et særlig ansvar for at dette følges opp av den enkelte skoleeier, og at det rettleides om regelverket og føres tilsyn som sikrer at alle i hele landet følger samme praksis.

Selv om kommunene mottar rammeoverføring og Fylkesmannen har tilskuddsordninger, synes det imidlertid klart at enkelte skoler og kommuner unnlater å tilby elevene et leirskoleopphold eller tilsvarende overnattingstur i løpet av grunnskolen. Der enkelte kommuner ser på dette som et rent sparetiltak, velger andre kommuner å prioritere andre turer for elevene, f.eks. besøk i tidligere konsentrasjonsleirer i Polen og Tyskland. Selv om dette er noe annet enn leirskole, mener Høyre at også sånne turer er av stor verdi og kan oppfylle enkelte av intensjonene bak leirskoletilbudet, samtidig som de byr på en annen kunnskap og andre opplevelser og erfaringer.

Vi ser samtidig med bekymring på at mange elever i dag verken får tilbud om leirskoleopphold eller alternative turer eller opplegg. Høyre er derfor glad for det brede

flertallet som støtter at alle elever bør få tilbud om overnattingsturer, og det må stilles klare forventninger til den enkelte skoleeier i lys av at både rammeoverføringer og tilskuddsordninger skulle sette kommunene i stand til dette. Høyre mener imidlertid at en rettighetsfesting gjennom lov er en feil vei å gå, det er et virkemiddel som først og fremst skal benyttes når man ønsker å gi et juridisk rettsvern. Det er et sterkt virkemiddel som vi ikke kan benytte i utide fra Stortingets side, og vi er klar på at det ikke er riktig virkemiddel i denne saken.

Jeg vil også peke på at leirskole og overnattingsturer kan bidra positivt til integrering. Det er viktig at ikke enkeltgrupper faller utenfor når sånne turer skal gjennomføres ved den enkelte skole. Det er derfor grunn til bekymring når det meldes at elever med minoritetsbakgrunn holder seg hjemme også av andre årsaker enn økonomiske. I siste instans er det skolens ansvar å finne kloke løsninger for å inkludere alle.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [12:10:06]: Det er lange og gode tradisjoner for leirskole i Norge. Det gir elevene ny kunnskap og unike erfaringer og bidrar positivt til elevmiljøet og elevenes sosiale kompetanse. I dagens Norge er det enda et aspekt som har kommet inn, og det er integreringsaspektet. Fremskrittspartiet mener at leirskole er et godt integreringsinstrument og en god tverrkulturell arena for utvikling av felles verdiforståelse og sosial kompetanse. Det å reise bort over flere dager sammen med medelever innenfor trygge rammer gir alle elever gode utfordringer og mestringsopplevelser.

Filmregissør Ulrik Imtiaz Rolfsen sa følgende på regjeringens konferanse om dialog mellom minoriteter og det norske samfunnet i oktober i fjor:

«Leirskole bør bli obligatorisk, gym skal være for gutter og jenter sammen. Det er slike ting skolen må være strenge på. Sånn er det bare i Norge og det må alle forholde seg til.»

Fremskrittspartiet ser derfor med bekymring på at det er et misforhold mellom rapporteringstallene fra Grunnskolens Informasjonssystem og Norsk Leirskoleforenings egne tall når det gjelder utviklingen i antallet elever som får tilbud om et leirskoleopphold. Mye tyder på at enkelte skoler og kommuner unnlater å tilby elevene et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen, til tross for at kommunene mottar tilskudd. At mange elever i dag verken får tilbud om leirskoleopphold eller alternative turer eller opplegg, kan ikke godtas.

Fremskrittspartiet mener det må skapes større klarhet rundt organisering og finansiering av leirskoletilbudet, slik at flest mulig elever får tilbud om leirskoleopphold i løpet av grunnskolen. I den sammenheng vil Fremskrittspartiet også understreke gratisprinsippet, som skal sikre at alle barn har like muligheter til å delta i alle aktiviteter i grunnskolen, uavhengig av foreldrenes økonomi. Regelverket er klart på at kommunen ikke kan kreve at elevene eller foreldrene dekker utgifter i forbindelse med grunnskoleopplæringen, herunder også utgifter til leirskoleopphold.

Opplæringsloven er ikke til hinder for at skolene kan ta imot ulike former for støtte gjennom dugnadsinnsats o.l.

Fremskrittspartiet vil oppfordre regjeringen til å gå gjennom praktiseringen av gratisprinsippet slik at dette tilbudet sikres på en god måte.

Fremskrittspartiet vil også minne om at en del kommuner velger å prioritere andre slags turer for elevene, f.eks. turer til konsentrasjonsleirer i Polen og Tyskland. Dette er noe annet enn leirskole, men Fremskrittspartiet mener at også slike turer har stor verdi og kan oppfylle de viktigste intensjonene bak leirskoletilbudet, samtidig som de byr på annen kunnskap, opplevelser og erfaringer.

Som lokalpolitiker har jeg ved flere anledninger kjempet for leirskoleordningen, med interpellasjoner og alternative budsjettforslag. Dette har nyttet, og med politisk vilje og evne til å prioritere lar dette seg gjennomføre. Det handler om å se mulighetene med alternative læringsarenaer utenfor det tradisjonelle klasse- og undervisningsrommet og å gi elevene mulighet til å videreutvikle mestring, sosiale ferdigheter og evne til samarbeid.

Det er noe eget med å se forventningene i øynene til ungdommene når de står ferdig pakket og klare for å reise på leirskole. Et slikt leirskoleopphold gir ofte gode minner for resten av livet.

Et flertall i komiteen, inkludert Fremskrittspartiet, mener at Stortingets ønske om at alle elever skal gis tilbud om overnattingsturer, kan vurderes ivare tatt gjennom sterkere føringer i læreplanene, slik statlige føringer for skolens innhold normalt gis. En rettighetsfesting gjennom lov mener vi er et sterkt virkemiddel som først og fremst skal gi et juridisk rettsvern, og er ikke det riktige virkemiddelet i denne saken.

Fremskrittspartiet og resten av komiteen vil be departementet, i samråd med berørte interesseorganisasjoner, om å se nærmere på tiltak som kan bidra til å sikre at flest mulig kommuner har mulighet til å prioritere leirskoleopphold for sine elever.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [12:14:43]: Leirskole er et godt og verdifullt pedagogisk tilbud. Det er en berikelse for en elev både å se fram til det og å ha det med seg i sin bagasje. Det er en positiv injeksjon, rett og slett, i elevmiljøet. Et leirskoleopphold gir elevene nye erfaringer, gode naturopplevelser og bidrar til å styrke den enkeltes sosiale kompetanse. For veldig mange blir leirskoleuken noen dager de aldri glemmer og et minne for livet, der de gjerne blir kjent med klassekamerater og -venninner på en ny og annerledes måte.

Kristelig Folkeparti ønsker at alle barn skal få en slik opplevelse i løpet av grunnskolen. Vi ser derfor med bekymring på at enkelte skoler og kommuner unnlater å gi elevene et leirskoletilbud, selv om kommunene mottar tilskudd til dette. For noen kommuner er dette et rent sparetiltak, men det er også skoler som prioriterer andre turer for elevene, som etter Kristelig Folkepartis syn kan være fullgode alternativer. Et eksempel kan være besøk ved tidligere konsentrasjonsleirer i Polen og Tyskland. Dette er riktignok noe annet en vanlig leirskole, men det oppfyller flere av intensjonene med leirskoletilbudet, samtidig som de byr på en annen sort kunnskap, opplevelser og erfaringer, setter ting inn i en historisk sam-

menheng og viser ansvar for politiske saker i vår samtid.

Kristelig Folkeparti tror alle barn kan ha godt av et leirskoleopphold e.l. innenfor trygge rammer og med et godt pedagogisk opplegg. Det vises til at enkelte foreldre fra familier med minoritetsbakgrunn velger å holde sine barn hjemme fra slike turer. Det er leit, ikke minst fordi leirskolen kan være en god arena for å bygge ned fordommer, forebygge fremmedfrykt og bidra til god integrering. Skolen har et ansvar for å gå i dialog med disse familiene, rydde unna misforståelser og oppfordre til deltakelse.

Kristelig Folkeparti deler forslagsstillernes engasjement for leirskolen og er enig i at man bør se på muligheten for å lovfeste et slikt tilbud. Samtidig ønsker vi at de nevnte alternative tilbudene skal sikres på lik linje. Derfor fremmer Kristelig Folkeparti følgende alternative forslag her i dag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at alle elever skal ha en lovfestet rett til tilbud om et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen, eller en annen overnattingstur av flere døgnns varighet og med et pedagogisk opplegg i tråd med kompetansemål i skolens læreplaner.»

Dersom det ikke skulle få flertall, vil Kristelig Folkeparti sekundært stemme for flertallsforslaget som foreligger.

Presidenten: Representanten Geir Sigbjørn Toskedal har tatt opp det forslaget han refererte.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [12:18:12]: Vi har akkurat hatt til behandling en sak om hvordan vi kan bidra til å bedre barn og unges psykiske helse. Jeg synes vi skal huske på det også når vi nå skal behandle denne saken.

De fleste voksne som har vært på leirskole, husker oppholdet sjøl om det er mange, mange år sia. Jeg husker mange gode ting fra da jeg var på Spiterstulen for over 30 år sia. Jeg husker at vi lærte førstehjelp, og jeg har seint fått bruk for noe av den kunnskapen. Jeg husker hvordan vi lærte om fjell, snø, bål, kart og kompass. Og ikke minst husker jeg fellesskapet med klassekameratene – hvordan vi ble kjent på en ny og mer intens måte enn gjennom vanlige skoledager. Vi knyttet vennskapsbånd som varer den dag i dag.

På leirskolen kommer det elever fra ulike steder av landet. Elevene kan ha forskjellig bakgrunn, kulturelt og etnisk. Lærere og elever lever tettere på hverandre denne uka. De er sammen døgnet rundt, i et godt sosialt miljø der en får brukt andre sider ved en sjøl, kjenne på mestringsfølelse og opplevelser en ikke har hatt tidligere. Slik sett kan et leirskoleopphold bidra til å nå faglige læringsmål, men også være et ledd i å styrke sjølve læringsmiljøet og forebygge dårlig psykisk helse.

I opplæringslova § 2-3 første ledd står det at en del av undervisningstida kan brukes til leirskoleopplæring. Det vil si opphold ved en bemannet leirskole eller annen aktivitet med en varighet på minst tre sammenhengende overnattinger.

Det er ikke noe øremerket tilskudd til leirskoleopphold i dag. Det ligger en delvis finansiering inne i rammetilskuddet, men det er verken tilstrekkelig eller benyttet til det formålet i alle kommuner. De lærerne som er ansatt på sjølve leirskolen, er ansatt i kommunen der leirskolen er, og finansieres over statsbudsjettet. Utover dette har ikke kommunen eller staten noen plikt til å dekke elevenes oppholds- og reisekostnader.

Jeg registrerer at regjeringa gjør et poeng av at de aller fleste elever får tilbud om et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen. Det bestrider vi ikke, men vi har også registrert at leirskoletilbudet er blitt faset ut i enkelte kommuner de seinere åra. Dette kommer gjerne av dårlig kommuneøkonomi og at leirskole ikke er en lovpålagt oppgave og dermed må vike – til stor skuffelse for elever som har sett fram til å dra på leirskole i mange år.

Men dette er bare en del av problemet med dagens ordning, for sjøl om skolene legger opp til leirskole for sine elever, så overlates finansieringa av dette til foreldrene. Kommunene får, som sagt, kun et lite tilskudd. Utgiftene til både opphold, reise og – i enkelte tilfeller – til og med overtidsbetaling for lærerne som følger med fra egen skole, faktureres foreldregruppa. Det er foreldrefinansiering av denne delen av undervisningen som i dag holder liv i leirskoletradisjonen.

Det er etter opplæringslova ikke lov å kreve noen form for egenandel av elevene/foreldrene til undervisning – ei heller leirskoleopphold. Men det er lov å ta imot såkalte gaver. Vi tror for så vidt det er bra at elevene tar del i finansieringa, men det utfordrer gratis-skoleprinsippet når hele leirskoleoppholdet skal finansieres med egenbetaling fordekt som gaver.

Det er brei enighet om at leirskole er en verdifull skoleuke for elevene. Vi mener det skal være et tilbud for alle, og at det ikke skal være opp til kommunene å prioritere vekk et slikt verdifullt tilbud til elevene på grunn av dårlig kommuneøkonomi. Dagens praksis viser at det er et misforhold mellom de føringene som utdanningsmyndighetene og den enkelte skole legger for deltakelse på leirskole, og finansiering av ordninga.

Vi mener derfor også at forslaget fra flertallet er for svakt i en målstyrt læreplan og med metodefrihet i skolen. Lagt til læreplanen blir det fortsatt foreldrene som betaler.

Jeg er derfor skuffet over at flertallet, herunder de tre største politiske partiene, ikke vil bidra til å lovfeste en rett til leirskoleopphold. Vi kan altså ikke se at flertallets forslag om endringer i læreplanene vil ivareta denne utfordringa, men vi vil stemme subsidiært for det, for vi tenker det er bedre enn ingenting å få en gjennomgang.

Jeg minner til slutt om at vi i Senterpartiet har satt av penger i vårt alternative budsjett for å kunne lovfeste leirskoletilbudet. Jeg håper de andre partiene kommer fram til den samme konklusjonen etter hvert – sjøl om det vil ta noen år.

Jeg tar hermed opp forslaget som Senterpartiet har sammen med Sosialistisk Venstreparti i saken.

Presidenten: Representanten Anne Tingelstad Wøien har dermed tatt opp det forslaget hun refererte til.

Iselin Nybø (V) [12:23:08]: Jeg er glad for at hele Stortinget stiller seg bak viktigheten av det tilbudet som leirskoler og andre overnattingsturer er for ungdom.

Jeg vil knytte en liten kommentar til det som representanten Anne Tingelstad Wøien var inne på helt på slutten. Det er to måter å gjøre dette på: Man kan enten gå for en lovfesting, som Senterpartiet har tatt til orde for, eller man kan gjøre det gjennom forskrift eller læreplaner. I Venstre mener vi at det er den rette veien å gå, fordi det er sånn vi vanligvis gir føringer til skolene og skoleeierne, mens lovfesting er et enda sterkere virkemiddel, som vi bruker unntaksvis. Det viktige er at vi kommer et skritt videre, at det er et bredt flertall der hele Stortinget stiller seg bak viktigheten av dette, og at vi går i rett retning.

Det som er bra med leirskoler, er det pedagogiske tilbudet som elevene får. Det gir elevene en helt annen mestringsarena enn det som klasserommet og hverdagen er, og det gir en annen klassedynamikk. De fleste av oss har kanskje vært på leirskole. Jeg tror vi har litt ulike erfaringer og husker litt ulike ting fra da vi var på leirskole, men de aller fleste husker det og har et positivt minne om det. Jeg har selv vært på besøk hos leirskoler, og jeg ser jo at det har skjedd noe siden jeg selv var der, men de legger veldig stor vekt på det å lage en klassedynamikk der de som ikke mestrer den teoretiske skolehverdagen, får en helt annen type mestringsfølelse og en helt annen arena å hevde seg på. De forteller om hvor stor forskjell det er fra en klasse kommer til den drar, hva elevene forteller dem, og hvordan elevene opplever det å ha en skolehverdag utenfor klasserommet.

Det som har vært viktig for Venstre i denne saken, er at vi må inkludere de gruppene som dessverre altfor ofte faller utenfor slike tilbud. Det er klart det skal være frivillig – vi kan ikke pålegge folk å overnatte borte – men vi må legge til rette for og ta tak i de gruppene som ofte faller utenfor. Det gjelder spesielt minoritetselever, og derfor er jeg glad for at Stortinget peker på det, for det er en gruppe som har stor glede og nytte av et slikt tilbud, for det gir andre opplevelser, andre arenaer og en helt annen utfordring enn en vanlig skolehverdag gjør.

Vi har lang tradisjon for leirskoler, og de gir et veldig godt tilbud. Det med leirskoler ligger liksom så klart for kommunene allerede, fordi de er der, vi har lang erfaring med dem, skolene har brukt dem lenge, og det er enkelt å benytte seg av det tilbudet. Men jeg vil også trekke fram at det er andre typer tilbud som kan fylle noe av det samme formålet, som kan gi noe av den samme typen mestringsfølelse, som kan gi en annen læringsarena, som gir noe av den samme positive klassedynamikken. Det har også vært viktig for oss, at vi ikke bare fokuserer på leirskoler, men at leirskoler selvfølgelig vil være den største aktøren og gjerne den foretrukne og mest naturlige aktøren på dette området. Men – som har blitt nevnt før – Hvite busser er et godt alternativ. Man kan også tenke seg at skolene lager sitt eget opplegg som fyller de sammen formålene.

Det viktige i denne saken er at vi kommer et skritt lenger. Vi er tydelige på at vi ser verdien av det tilbudet leirskolene gir, og vi ønsker at det skal være et tilbud som alle elevene skal få ta del i. Så får regjeringen komme tilbake

til Stortinget med hvordan vi kan gjøre det på best mulig måte gjennom læreplanene.

Audun Lysbakken (SV) [12:27:30]: Jeg hadde leirskoleopphold på Dyrkolbotn Leirskole i Nordhordland i 6. klasse, og jeg husker både kanotur og møter med andre unger fra andre skoler, og alt det vi gjorde der, står spikret som et ganske viktig minne fra min skolegang, til tross for at det bare var én uke. Sånn tror jeg det er for mange, og motivasjonen bak det forslaget vi behandler, er et ønske om at alle elever i norsk skole skal få en sånn mulighet. Jeg tenker at foreldreinnsatsen som i dag i stor grad holder leirskoletilbudet gående, viser at dette er noe som det settes enormt stor pris på blant elevene og foreldrene rundt om i landet.

Så er det sånn som Senterpartiet og SV – og for så vidt også resten av komiteen – har påpekt i merknadene, at måten dette praktiseres på i dag, utfordrer gratis-skoleprinsippet og er en slags gråsone i regelverket, der skolene formelt sett gjør seg avhengig av gaver, mens de i realiteten skaper en situasjon der det er sånn at enten må foreldrene finansiere dette selv, eller så blir det ikke noe tilbud til barnet. I dette er det også en sosial dimensjon som handler om like muligheter for barn, uavhengig av hvor de bor, uavhengig av inntekten til foreldrene i det området og uavhengig av sammensetningen av foreldregruppen. Dagens praksis vil særlig gå ut over barn i områder der det er få foreldre som kan eller vil finansiere et sånt leirskoletilbud.

Det er utgangspunktet for at SV og Senterpartiet står sammen om et forslag om lovfesting. Jeg vil i hvert fall advare mot å avvise det på et formelt grunnlag, altså at rettighetsfesting vanligvis handler om juridisk rettsvern, som det ble sagt her, og som det står i merknadene. Det er ikke uvanlig at vi bruker rettighetsfesting for å sikre like rettigheter og like muligheter når Stortinget ser at måten et regelverk praktiseres på, kan slå sosialt eller geografisk skjevt ut, f.eks. Derfor mener jeg at det er vanskelig å se noe annet forslag enn en lovfesting som reelt vil sikre like muligheter for alle barn. Da er spørsmålet egentlig: Vil Stortinget sikre like muligheter for alle barn, eller vil Stortinget ikke det?

Det er fremmet et forslag om å utarbeide tiltak for å øke minoritetselevens deltagelse på leirskoler eller leirskolelignende tilbud. Om dette vil jeg si at det er nettopp det vårt forslag om lovfesting handler om – at alle skal få en lik mulighet til å være med. Det er vanskelig å se for seg en mer effektiv måte å nå elever med minoritetsbakgrunn eller barn som bor i områder med en stor minoritetsbefolkning på, enn nettopp en lovfesting, som sørger for en lik praksis og en lik rettighet i hele landet.

Jeg vil likevel si at det er positivt om det kommer et arbeid ut av denne saken, for å se på hvordan man innenfor dagens regelverk kan forbedre situasjonen, eventuelt gjøre andre forsøk på å endre praksis uten vårt lovfestingsforslag. Derfor vil SVs gruppe selvfølgelig stemme for det forslaget som vi står bak i innstillingen, men vi vil også sekundært stemme for I og II i innstillingen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:31:52]: Jeg må først bruke to ord på en debatt som kom i tilknytning til en debatt tidligere, om de 600 stillingene på ungdomsskolen. Det handlet riktignok ikke direkte om saken, men der kommenterte jeg det basert på dårlig hukommelse fra min side. For det var ikke riktig at det ikke var knyttet følgeforskning til det i utgangspunktet, men det er riktig at det ikke ble fulgt opp med følgeforskning. Rett skal være rett, også i opphetede debatter.

Det er mange som har sagt at leirskoleopphold eller lignende turer er verdifullt, og jeg tror vel de fleste av oss har hatt gode opphold på leirskoler. Det er også riktig at dagens regelverk ikke gir kommunen noen plikt til å tilby leirskoleopphold, turer med Hvite busser eller lignende. Jeg er også enig i komiteens vurdering om at rettighetsfesting gjennom lov er et sterkt virkemiddel som først og fremst skal gi juridisk rettsvern, og at det derfor ikke er det riktige virkemiddelet i denne saken.

Det er viktig at leirskolene har gode pedagogiske tilbud, og at flest mulig elever får muligheten til å delta. Tall fra GSI viser at de fleste elever får delta på leirskole, og tallene har vært relativt stabile over tid. Det er bra. For å bidra til at så mange elever som mulig får tilbud om leirskoleopphold, har regjeringen en egen tilskuddsordning som har som formål å dekke utgifter kommuner har til leirskoleopplæring ved leirskoleopphold. Stortinget bevilger 48,2 mill. kr til det formålet.

Det har også blitt kommentert av andre – og jeg slutter meg til det – at gratisprinsippet i skolen også gjelder for leirskoleopphold. Det betyr bl.a. at skolene ikke kan pålegge at elever og foresatte dekker kostnader ved leirskoleopphold eller andre skoleturer. Frivillig betaling og andre pengetilskudd til skoleturer som kommer alle elevene til gode, er imidlertid lovlig. Elever og foresatte kan derfor gå sammen om å finansiere skoleturer ved reelt frivillige gaver og dugnader, så lenge det ikke stilles motytelser for disse bidragene, og forutsatt at det kommer hele elevgruppen til gode.

Komiteen foreslår at regjeringen skal utrede hvordan læreplanene kan bidra til å ivareta at alle elever får tilbud om en overnattingstur av flere døgners varighet og med et pedagogisk opplegg i tråd med kompetansemål i skolens læreplaner, f.eks. gjennom leirskole, studieturer eller andre løsninger i regi av skolen. Komiteen foreslår videre at regjeringen skal utarbeide tiltak for å hjelpe skolene med å sikre minoritetslevers deltagelse på overnattingsturer i skolens regi. Jeg kommer til å vurdere endringer i læreplanene og se på mulighetene for å utarbeide tiltak for å sikre minoritetslevers deltagelse på overnattingsturer i skolens regi.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Christian Tynning Bjørnø (A) [12:34:46]: Arbeiderpartiet er bekymret for signalene fra Norsk Leirskoleforening om at enkelte kommuner dropper å sende elever på leirskole av økonomiske årsaker. Det pekes bl.a. på omleggingen av finansieringen av leirskole i 2002, og at den omleggingen gjør det enklere for kommunen å ikke prio-

ritere leirskole. Utfordringen med gratisprinsippet i skolen er også nevnt her av flere. Statsråden sa i sitt innlegg lite om finansieringsordningen. Jeg lurer på hvordan statsråden vurderer dagens finansieringsordning. Vurderer han at den er innrettet på en sånn måte at den støtter opp om det som er vårt felles mål, at flest mulig elever skal få et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:35:33]: Jeg mener i utgangspunktet at dagens ordning er tilstrekkelig. Det har vel også – så vidt jeg husker – vært forslag om å innlemme det som er nasjonalt tilskudd, i kommunerammen. Men det fikk ikke flertall på Stortinget, og det er basert på at kommunene i det store og hele er de beste til å ta det overordnede ansvaret for skolene – også for om leirskole er en naturlig del av opplæringen eller ikke. Det mener jeg er i tråd med en ganske sunn måte å styre det på, at man ikke har for mye detaljstyring fra nasjonalt hold, men at man har forventninger og krav til skolene og gir midler for at de skal følge det opp. Så viser tallene også at det er et relativt stabilt antall elever som drar på leirskole, og det er bra. Men vi har ingen planer nå om å foreslå endringer i tilskuddet, og vi kommer, som jeg sa i innlegget mitt, til å følge opp det som Stortingets flertall har vedtatt.

Iselin Nybø (V) [12:36:44]: Som jeg sa i mitt innlegg, er en av de tingene som har vært viktig for Venstre, å inkludere alle og at vi har et spesielt fokus på de gruppene som har en tendens til å falle utenfor tilbud som leirskole eller andre overnattingsbesøk. Grunnen til det er at vi tenker oss at det er minst like viktig – om ikke viktigere – at de elevene dette gjelder, får ta del i disse tilbudene. Nå har statsråden fått en utfordring fra Stortinget om å legge fram noen tiltak for hvordan man kan få minoritetsspråklige elever med på disse tilbudene. Jeg ville bare høre med statsråden om han har noen tanker som han vil dele med Stortinget allerede nå, om hvordan vi kan inkludere denne gruppen elever.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:37:32]: Da min skoleklasse på barneskolen var på leirskole, var det en elev som ikke var med om kvelden, hun var læstadianer. Jeg tror ikke dette bare gjelder elever med minoritetsbakgrunn, men det er det Stortinget har spurt spesifikt om.

Det er vanskelig å tvinge elever til å delta på et leirskoleopphold hvis foreldrene av en eller annen grunn mener at det ikke er riktig å være med. Det kan f.eks. være at de mener at det at gutter og jenter overnatter samme sted, er problematisk. Jeg mener det er en veldig gammel-dags holdning, jeg støtter ikke den holdningen, men det har noen problematiske sider ved seg. Det må vi i så fall diskutere grundig. Generelt tror jeg informasjon om hva som faktisk foregår på leirskole, hvorfor det er en viktig del av undervisningstilbudet, det å ha tett kontakt med foreldrene på forhånd og dra dem med på den dugnaden som en tur eller et leirskoleopphold ofte er, kan ta oss et godt stykke på vei.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [12:38:35]: Det var en liten finte av Venstre der.

Jeg bare stusset litt over noe av det som statsråden sa. Han sa følgende, at det er et tilskudd på 48 mill. kr som kommer over statsbudsjettet. Det er greit. Det går til å finansiere lærerne på leirskolen. I tillegg sender kommunene med sine lærere, altså klassens lærere. Og den tredje delen av finansieringa er det altså foreldregruppene som står for i dag, for de betaler transport og opphold.

Så sies det i forslaget til vedtak i dag at en skal «utrede hvordan læreplanene kan bidra til å ivareta (...) overnattingstur av flere døgns varighet». Jeg synes det kanskje er litt komplisert, ut fra at vi har en målstyrt læreplan – men det er nå det. Jeg leser forslaget slik at ansvaret til skolen blir noe sterkere, men at det som påhviler kommunen, blir det samme, dvs. at da er vi i grunnen like langt.

Jeg har lyst til bare å spørre statsråden, siden det er foreldrene som finansierer transport og opphold, om han synes det er greit med en slik egenfinansiering. Ser han utfordringer for dem som ikke har anledning økonomisk til å sende eleven på leirskole?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:39:49]: Som jeg sa, gjelder gratisprinsippet også for den type aktiviteter i regi av skolen.

Det som ikke er greit, er å kreve f.eks. en avgift fra alle som skal delta på leirskole. Det som er greit, er at man har dugnader, klasseinnsamlinger, kakebaking etc., og altså samler pengene i en pott, slik at hele klassen får nytte godt av det. Det er det enighet om er greit.

Finansieringssystemet fungerer slik at én del av finansieringen kommer til kommunene gjennom frie rammeoverføringer, som tilskudd til elevenes reise til og opphold – kost og losji – på leirskolen. Den andre delen kommer under den posten som ligger i statsbudsjettet, ca. 48 mill. kr, som er tilskudd til leirskoleopplæring – som går til undervisning på leirskolen – og som tildeles av Fylkesmannen etter søknad fra besøkskommunen når leirskoleoppholdet er gjennomført og dokumentert.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [12:40:56]: Ja, det er nettopp dette. Det er veldig bra at statsråden nevner tre forskjellige måter å finansiere leirskoleoppholdet på. Og det er nettopp det som egentlig er utfordringa også: Når det er slik i dag at det er kommunene som skal betale transport og opphold, er det faktisk ikke det de gjør. Det er derfor foreldrene må bidra med så store summer som de gjør per i dag. Og da utfordrer vi nettopp gratisprinsippet.

Jeg skulle ønske at statsråden kunne bekrefte at han gjerne vil ha en gjennomgang for å se på hvordan finansieringa blir gjort i dag, og om det tilskuddet som sendes over kommunerammen, er tilstrekkelig til å betale transport og opphold for de elevene som skal på leirskole, for sånn er det ikke i dag. Foreldre opplever til og med å bli fakturert for overtid for de lærerne som er med fra deres egen kommune. Da er vi virkelig litt ute å kjøre, synes jeg.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:41:54]: Jeg tror det er veldig forskjellig fra kommune til kommune hvor-

dan dette fungerer i praksis. Som sagt har man ikke anledning til å kreve en avgift per elev for at eleven skal delta på leirskole.

Det Stortinget ber om, er om leirskolen som – hva skal man si – pedagogisk virkemiddel kan komme inn i skolens rammeplaner. Når vi skal gå igjennom dette, vil det også være naturlig å komme tilbake til Stortinget med en vurdering om hvorvidt dette utløser noe finansieringsbehov hos kommunene fordi det kan oppfattes som en større oppgave enn det kommunene har i dag, eller om den finansieringen og finansieringsmetoden som er i dag, er i tråd med en eventuell læreplanendring, som Stortinget ber oss om å se på.

Man kan ikke sende en faktura til elevene eller til elevenes foreldre for oppholdet på leirskole, men man kan ha dugnad for å samle inn penger som alle elevene nyter godt av som klasse.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Jenny Klinge (Sp) [12:43:16]: Leirskuleopphald for ungar i grunnskolen er viktigere enn mange kanskje tenker over. Dette er ikkje snakk om ein slags alternativ ferie, men om tilrettelagde opplegg i trygge omgjevnader, med klare pedagogiske føremål. Det er såleis snakk om ei alternativ skuleform i ein svært avgrensa periode, men ungene og ungdomane får mykje att for dei dagane dei er på leirskule.

Nye venskap og ny kunnskap er verdifullt, men også det at elevane opplever nye måtar å vere saman på og få kunnskap på. Gjennom åra i grunnskolen skal ungene lære mykje, og det blir etter kvart ganske mykje press knytt til alt ein skal lære. Eit leirskuleopphald vil innebere noko heilt anna enn det ungene er vane med i skuledagen elles, og vere gjevande.

For kommunane er derimot leirskulane ein utgiftspost, og dette er ein utgiftspost som dei kan velje bort. I og med at det ikkje er ein lovfesta rett til leirskuleopphald i løpet av grunnskolen, får dessverre stadig færre elevar reise på leirskule. I det som blir kalla verstingfylket i denne sammenhengen – Vestfold – får halvparten av elevane aldri gleder av å vere på leirskule. På landsbasis er det truleg 15–20 pst. av elevane som ikkje får det.

Viss ein meiner at dette er synd, blir spørsmålet tydeleg: Kva kan gjerast for at alle elevar i grunnskolen skal få minst eitt leirskuleopphald? Vi i Senterpartiet har saman med SV lagt fram forslag om å lovfeste retten til eit leirskuleopphald, fordi vi meiner at dette er eit rett og viktig grep for å sikre at alle skal få det. Vi tykkjer det er synd at vi ikkje får fleirtal for dette i Stortinget i dag. I praksis er det synd for alle dei elevane som dei neste åra ikkje får nytte og glede av å delta på leirskule.

Mange kommunar vel dessverre å prioritere bort leirskule for elevane fordi kommuneøkonomien er trong, og fordi det sjølv sagt er lettast å spare ved å kutte ut tilbod som ikkje er lovfesta. Vi i Senterpartiet har, i tillegg til å ville gje meir enn regjeringa til kommunane generelt, mål-

retta 100 mill. kr i vårt alternative statsbudsjett for 2016 til nettopp leirskuleopphald for grunnskuleelevar.

Norsk Leirskoleforening har nemleg innhenta opplysningar om at kommunane i svært ulik grad bidrar til finansiering av opphaldet, slik det har kome fram i debatten elles òg. Mange skuleklassar er flinke til å samle inn pengar, og mange foreldre påtek seg ansvar, men dette inneber i praksis at finansieringa av leirskule i dag kjem på kant med gratisprinsippet.

Senterpartiet meiner leirskuleopphald både er og framleis skal vere ein viktig del av grunnskuleopplæringa. Det betyr at kostnadane må takast av det offentlege, og retten til leirskule i løpet av grunnskulen må vere lovfesta. Dette handlar òg om at det må vere føreseieleg for leirskulane. Avmeldingar og påmeldingar på kort varsel, alt etter økonomien i kommunane, er vanskeleg å innrette seg etter når ein skal ha kvalifiserte folk i arbeid og gje eit godt tilbod.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:46:16]

Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til næringsministeren:

«For et år siden behandlet Stortinget eierskapsmeldingen. Der uttrykte Stortinget og regjeringen sine forventninger til at selskaper med stort statlig eierskap skal jobbe med likestilling og ledelse i de ulike selskapene. Dette svaret ble lagt på styrene i disse selskapene. Nå er det snart et år siden eierskapsmeldingen ble behandlet i Stortinget.

Kan statsråden gjøre rede for hvordan hun har jobbet med disse målsettingene, og om styrene i de enkelte selskapene når de målene Stortinget satte?»

Trine Skei Grande (V) [12:47:09]: La meg begynne litt overordnet. For å kunne bruke de aller beste ressursene i samfunnet må vi kunne velge fra både de ressursene som fins blant kvinner, og de ressursene som fins blant menn. Vi er forskjellige, og takk og lov for det, men vi kan likevel bidra i de fleste, ja, alle delene av samfunnet, med ulike perspektiv, men også med ulike styrker. Hvis vi skal plukke de beste til å gjøre jobbene, må vi kunne velge blant begge kjønn.

Norge har vært i front. Vi var blant de første i verden med kvinnelig stemmerett, vi hadde det første likestillingsombudet og den første likestillingsloven, og kvinner har framtrekkende posisjoner mange steder i Norge. Vi ser at yrkesdeltakelsen blant kvinner har økt fra 50 pst. på 1970-tallet til 74 pst. nå. Det er bare Island og Sveits som ligger over oss når det gjelder kvinnelig deltakelse på arbeidsmarkedet. Likevel har vi et av verdens mest kjønnsdelte arbeidsmarked. Det er sterke kulturer som er med på å påvirke våre valg og hvilke yrker vi velger. Kvinners deltakelse har likevel vært mye viktigere enn oljen for norsk velstand. Kvinners deltakelse i yrkeslivet har ført til en vekst i norsk økonomi som har vært viktigere enn oljen, som er det vi oftest snakker om når vi snakker om veksten i Norge.

Men kvinner jobber oftere deltid, de jobber oftere i offentlig sektor, og de velger oftere jobber som gir trygghet. Da aksepterer de ofte lavere lønn for å få fast ansettelse og forutsigbarhet. Gjennom måten vi har lønnsdannelse på i det norske samfunnet, har kvinner, som ofte er ansatt i offentlig sektor, sakkett akterut i lønnsdannelsen. Vi ser også at de yrkene som preges av stor endring, stor innovasjon og stor utvikling nå, er de yrkene som ikke er i offentlig sektor. Dermed taper kvinner i kampen om lønnsveksten – de er i de sektorene der lønnsveksten ikke baserer seg på de omstillingene.

Vi ser også at det er en overvekt av menn blant gründere. «Gründing» kommer til å bli viktigere og viktigere for omstillinga i det norske næringslivet i forbindelse med det grønne skiftet som vi skal igjennom. Vi trenger også mye mer «gründing» innenfor offentlig sektor. Vi trenger egentlig mye mer «gründing» innenfor det som har vært tradisjonelle kvinneyrker, for å være med og utvikle norsk offentlig sektor til å bli effektiv, god og spennende å jobbe i i årene framover.

Men likestillingspolitikk er også mye kultur, som det ikke alltid er så lett å gjøre politiske vedtak om. De siste dagene har vi sett oppslag om sykehus med sterke mannsleder-kulturer som mange kvinner har kritisert. I dag ser vi oppslag om politiet om det samme. Da Ansgar Gabrielsen var næringsminister, gjorde han det modigste noen noensinne har gjort på likestillingsfronten i nyere tid, nemlig å innføre kvoteringsloven. Venstre er villig til å plassere han på pidestall og gullstol for akkurat det. For det er to områder i norsk offentlighet som er ekstra ille når det gjelder ledelse og kvinner. Det er academia, som alltid har sakkett akterut, og det er toppledelsen i de store næringslivsfirmene våre.

Eierskapsmeldinga som regjeringa la fram, hadde store ambisjoner på det feltet. Jeg syns det er vanskelig å forstå hvordan bedrifter tror at de har plukket de aller beste når de bare har plukket blant halvparten av befolkninga. Mitt spørsmål til statsråden i dag er egentlig: Hadde hun sterk nok lut til å få disse kulturene snudd? Jeg tror regjeringa på dens oppriktige ønske, og man la inn strategier og tiltak for å få flere kvinnelige toppledere, lage møteplasser og få fram de gode eksemplene. Alt det ligger i eierskapsmeldinga. Men var det godt nok? Jeg tror at vi trenger greiene som plukker de gode damene på toppen, men vi trenger også en likestillingspolitikk for å utvikle den gode underskogen av mellomledere.

Regjeringa har lagt fram en likestillingsmelding som jeg og Venstre mener har noen klare svakheter. Én av de klare svakhetene er at man ikke ser på familiepolitikk som en del av likestillingspolitikken. Jeg mener at familiepolitikk kanskje er noe av det viktigste i likestillingspolitikken akkurat nå. For likestilling starter ved kjøkkenbordet. Det å ha en underskog av mellomledere som man skal kunne velge mellom, forutsetter at noen må få den type erfaring som gjør at de kan bli valgt. Og skal alle kunne ha en lik erfaring, er faktisk det å ikke sakke akterut ved f.eks. foreldrepermisjon noe som vi må ta tak i, for her finner vi en av ulikhetene vi i dag har mellom menn og kvinner. Det handler om å rekruttere flere damer til å få den mellomleder-

erfaringa. Da er pappaperm og kontantstøtte viktige grep for at menn og kvinner skal komme likt ut og ha lik type erfaring.

Vi er også bekymret når likestillingsloven skal ta bort både redegjørelsesplikten og aktivitetsplikten for nesten 200 000 bedrifter. For når næringsministeren skal ha de store sjefene å velge mellom, må hun ha mange nok små sjefer å velge blant. Og skal vi ha mange nok små sjefer å velge blant, må vi sørge for at vi har en base av mellomledere med mye erfaring i de organisasjonene og i de bedriftene. Da må vi se hele likestillingspolitikken i en helhet. Mitt andre spørsmål til statsråden i dag er: Har hun de virkemidlene som hun trenger for å nå de ambisiøse målene hun har satt seg innen likestilling i de store bedriftene?

Statsråd Monica Mæland [12:54:17]: Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierskap i 30 selskaper. Andre departementer forvalter statens direkte eierskap i de øvrige 40 selskapene.

Jeg er opptatt av at selskaper med statlig eierandel tar arbeidet med mangfold og likestilling, herunder rekruttering av kvinner til ledende posisjoner, på alvor. Det følger av selskapslovgivningen og statens prinsipper for god eierstyring at styret har det overordnede ansvaret for forvaltningen av selskapet. Det er også styret som ansetter administrerende direktør. Denne rolledelingen mener jeg det er viktig å ha med seg når vi debatterer disse spørsmålene.

Styret har altså en avgjørende rolle i selskapets arbeid med utvikling av ledere. Det er styret som har det overordnede ansvaret for at selskapet har på plass strategier for kompetanseutvikling, slik at nye ledelsesressurser og talenter utvikles i selskapet. De beste styrene på dette området har, sammen med selskapets ledelse, jevnlig vurderinger og oppfølging av flere talenter, hvor de forsøker å avdekke hvilke kandidater som har potensial til å ta nøkkelposisjoner i framtiden.

I eierskapsmeldingen er statens forventninger til selskapenes arbeid med mangfold og likestilling tydelig uttrykt. Det forventes av styrene at personalpolitikken kjennetegnes av inkludering og mangfold, og at selskaper med statlig eierandel har etablert strategier og gjennomfører tiltak for å fremme likestilling og mangfold i virksomheten. Det er fortsatt for få kvinner i ledende posisjoner i norske selskaper, samtidig som andelen kvinner som tar høyere utdanning i Norge, utgjør mer enn halvparten. For selskapene vil det være viktig å ha strategier for hvordan den beste kompetansen kan benyttes i selskapene, og derved også hvordan en kan legge til rette for flere kvinnelige toppledere.

I Statens eierberetning rapporteres det på nøkkeltall for kjønnsfordelingen i styre og toppledelse. I Statens eierberetning for 2014 omtales kjønnsfordelingen i 65 av de selskapene staten har eierandeler i:

- Kvinneandelen blant administrerende direktører var på 22 pst. ved utgangen av 2014 – det var faktisk en oppgang på 11 pst. fra året før.
- Gjennomsnittlig kvinneandel i konsernledelsen, altså selskapets ledergruppe, i selskapene var på 33 pst. ved utgangen av 2014.

- Gjennomsnittlig kvinneandel på nivået under konsernledelsen og totalt for begge nivåer var på henholdsvis 32 pst. og 31 pst. ved utgangen av 2014.
- Per 31. september 2015 er fire av 28 administrerende direktører i selskapene som forvaltes av NFD, kvinner.

Denne oversikten viser at det fortsatt er mannsdominans i toppledelsen i selskaper hvor staten er eier. Dette er for dårlig, og jeg mener at styrene må jobbe aktivt med og gjøre noe med dette. Det er f.eks. ingen kvinnelige ledere på toppledernivå i de børsnoterte selskapene. Noe av grunnen til den lave kvinneandelen i toppledelsen og i selskapenes ledergrupper opplyses av selskapene bl.a. å være lav kvinneandel totalt sett i noen av selskapene. Det må derfor jobbes på alle nivåer med rekruttering av kvinner til selskapene.

Som eier har vi tydelige forventninger til likestilling og mangfold, og det er styrets ansvar å følge opp statens forventninger. Statens forventninger til mangfold og likestilling tas opp i eierdialogen med selskapene, og vi har hatt likestilling som et prioritert tema i eierdialogen i 2015. Departementet har bl.a. tatt opp om selskapene har etablert strategier, tiltak eller mål for å få flere kvinnelige ledere inn i selskapene.

Den 20. august i fjor inviterte jeg til et møte om likestilling og mangfold i alle de 28 styre som ble administrert av NFDs daværende portefølje, i tillegg til ledelsen i Statoil og Kommunalbanken. Hensikten med møtet var å tydeliggjøre overfor styrelederne hva som er statens forventninger til selskapenes arbeid med mangfold og likestilling, og å drøfte styrets rolle og ansvar på dette området. I tillegg ga dette styrelederne en veldig god mulighet til å dele erfaringer og lære av hverandres gode eksempler.

I møtet kom det fram en rekke tiltak og innspill for å øke mangfold og likestilling i selskapene. Diskusjonen viste at mange av selskapene jobber systematisk med dette og er på god vei. Andre har en lengre vei å gå. Det ble av deltakerne bl.a. trukket fram at styrene og ledelsens holdning til dette er helt avgjørende for resultatet.

Det er viktig at styrene setter klare, tydelige og forpliktende mål som ledelsen blir målt på, og styrene skal påse at målene følges opp med konkrete tiltak. Noen av tiltakene som ble presentert, var bl.a.:

- forpliktende mål om kjønnsandel ved rekruttering av nye medarbeidere
 - systemer for å fange opp kvinnelige ledertalenter tidlig
 - krav om minimum 50 pst. kvinner på alle talentutviklingsprogrammer
 - talentutviklingsprogram og mobilitetsprogram hvor en er opptatt av å veilede og oppfordre kvinnelige talenter til å søke lederutfordringer
 - tydelig invitasjon, motivering og involvering overfor kvinner som er mulige kandidater til lederstillinger
 - krav om at det skal være både kvinner og menn i finaleheatet i rekrutteringsprosesser
 - at utdrettet kommunikasjon skal speile mangfoldet i selskapene
- Entra og DNB er gode eksempler på selskaper som

over flere år har jobbet aktivt med å få flere kvinner inn i ledelsen.

Jeg forventer at styrene vil fortsette å arbeide systematisk med dette framover, og iverksetter tiltak som kan bidra til at de når de målene som settes. Kanskje må styrene se nøye på om det trengs endringer i både holdninger og bedriftskultur. Vi kommer til å følge opp våre forventninger i eierdialogen med selskapene i de neste kvartalene og årene. Jeg vil likevel påpeke at dette er et arbeid som vil ta tid. Men jeg er overbevist om at de selskapene som lykkes her, vil stå mye bedre rustet til å møte framtidige utfordringer som bidrar til en enda mer lønnsom utvikling.

Det er paralleller å trekke til arbeidet eierdepartementene har gjort for å øke kvinneandelen i styrene i selskapene staten forvalter. Staten har en ambisjon om å øke antallet kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel. Per juni 2015 var kvinneandelen blant de eiervalgte styrelederne i de 28 NFD-selskapene på 43 pst. Tallet for de 65 selskapene det totalt sett rapporteres om i Statens eierberetning, var per juni 2015 på 40 pst. Dette representerer en økning på fire prosentpoeng. Det viser at vi går i riktig retning, men vi har fortsatt en lang vei å gå.

Hans Andreas Limi hadde her overtatt presidentplassen.

Trine Skei Grande (V) [13:02:45]: Takk for et grundig svar fra statsråden. Jeg er enig i det siste. Hun sa også at det fortsatt er en lang vei å gå. Eierskapsmeldinga har et stort fokus på sjølve toppledelsen. Men skal man klare å ha en toppledelse med både kvinner og menn som er både gode forbilder og gode sjefer, må man ha denne underskogen.

Statsråden ramset opp tiltak, bl.a. det å ha 50 pst. kvinner og 50 pst. menn i talentutviklings- eller trainee-program. Vi ser at flere gjør det, f.eks. DNB – jeg tror de velger flere jenter enn gutter inn i sine talentprogram, nettopp for å ha den underskogen å kunne velge blant om noen år. De tiltakene tror jeg er de mest virkningsfulle tiltakene som næringsministeren kan gjøre i en eierdialog med sine bedrifter. Vi trenger ikke bare noen som bryter glasstaket og som blir de store sjefene, skal vi klare å snu kulturer, skal vi klare å sette andre kulturer i den typen bedrifter, må det gjøres gjennom den underskogen av mellomledere som man dyrker fram. Og alle vet det, om det er et bilmekanikerfirma, om det er et sykehjem eller om det er en stor internasjonal bedrift: Kulturer påvirkes av om vi har miks av kjønn, og de påvirkes alltid positivt hvis det er det. Rene kvinnearbeidsplasser og rene mannsarbeidsplasser har klare svakheter. Det er når vi får til den miksen at vi klarer å få mest ut av folk i de bedriftene og på de arbeidsplassene som vi snakker om.

Så mitt råd til statsråden er å ha fokus på det å skape den underskogen, men det er også viktig å ha symboler, som toppledere også er. Næringsministerens engasjement må komme inn i det likestillingsministeren og de andre ministrene holder på med – familiepolitikk og alt det andre som gjør det mulig for folk å få den erfaringa som man trenger for å kunne ha en topposisjon i næringslivet. Den erfaringa

må fordeles likt mellom kvinner og menn for at man skal kunne få velge fritt mellom kvinner og menn.

Statsråd Monica Mæland [13:05:17]: Det er et godt råd, og det er faktisk også måten vi jobber på. Det er slik at eierskapsmeldingen er veldig tydelig på at vi skiller ikke mellom forventninger til likestilling og mangfold i ledelsen i selskapet for øvrig. Vi er veldig tydelige på at det skal være strategier for selskapene – «i virksomheten» er begrepet som er brukt – og det sier seg selv at en da må inkludere hele virksomheten, en må altså ha en bevissthet rundt rekruttering, og da må en ha noen å rekruttere fra. Så dette må gå fra topp til bunn. Det styrelederne på møtet i fjor var tydelige på, var at de selskapene som har et styre og en ledelse der dette er en bevisst del av jobben, er også de som lykkes best. Så man kan ikke bare gjøre det ene eller det andre. Det jeg er opptatt av, er at det er styrenes ansvar. Styrene skal gjøre denne jobben, og så skal vi måle styrene på hvilken jobb de gjør når vi vurderer og peker ut styremedlemmer.

Jeg er også veldig enig i representantens poeng om familiepolitikk. Det er klart at dette henger nøye sammen. Det er også kanskje en av de overraskelsene vi har fått, at 40 pst. kvinner i ASA-styrer ikke ga smitteeffekt til ledelsen i de samme selskapene. Vi har også noen av de beste velferdsordningene knyttet til det å være foreldre. Likevel ligger vi langt etter land som har dårligere ordninger. Vi må altså lete mer for å finne gode svar på dette.

Så var representanten inne på forslaget til ny likestillingsmelding, som barne- og likestillingsministeren har sendt på høring. Den høringen er nå avsluttet. Jeg vet at det nå jobbes med høringssvarene, og dem går man nøye igjennom.

Når det gjelder redegjørelsesplikten, har den blitt kritisert for å være for byråkratisk, for ressurskrevende og med liten dokumenterbar effekt. Men det gjøres, som sagt, nå en vurdering av hvilken anbefaling statsråden skal gjøre overfor regjeringen. Aktivitetsplikten har man også ønsket å tydeliggjøre gjennom en arbeidsmetode, slik at virksomheten skal vite hvilke plikter man har, og hvordan man jobber systematisk med dette. Men det hører altså inn under et annet departement.

Sivert Bjørnstad (FrP) [13:08:09]: Næringslivet skaper verdier og danner grunnlaget for den velferden vi har i Norge i dag. Forutsetningene for dette er at landets bedrifter lykkes, slik at vi kan sikre arbeidsplasser og finansiere de velferdsordningene vi har, også i framtiden. Vi står imidlertid nå overfor alvorlige utfordringer. Situasjonen i petroleumsnæringen har gjort at arbeidsledigheten har økt, særlig i fylker med sterk tilknytning til oljesektoren. Denne situasjonen har medført store konsekvenser for norsk økonomi og aktiviteten i næringslivet. Arbeidsledigheten medfører kostnader for den enkelte og for samfunnet for øvrig. Jeg er derfor glad for at vi har en regjering med Høyre og Fremskrittspartiet, som tar dette på alvor.

Et av regjeringens viktigste satsingsområder er å styrke næringslivets konkurransekraft og bidra til økt sysselset-

ting, slik at det skapes trygge arbeidsplasser og nødvendige omstillinger.

Som det står i eierskapsmeldingen som vi behandlet for ca. ett år siden, er det et viktig tiltak å legge til rette for et mangfoldig og verdiskapende eierskap. Mangfoldige, velutviklede og kompetente eiermiljøer er en forutsetning for samfunnets konkurransekraft og verdiskaping for landets selskaper. Gjennom denne meldingen la regjeringen opp til en ansvarlig statlig eierskapspolitikk, som gir rom for både verdiskaping og eiermangfold. Det er viktig at den samlede verdiskapingen øker, slik at finansieringen av velferdsordningene blir sterkere – kaken må rett og slett bli større. Det er derfor avgjørende at selskapene består av kompetente styrer som kan forvalte virksomheten på best mulig måte. Styrenes arbeid spiller en viktig rolle for om selskapene har suksess på lengre sikt. I denne sammenhengen er likestilling og mangfold viktig. Ulik erfaring og ulik kompetanse kan ha positiv effekt på styrenes arbeid ved å møte utfordringer basert på ulike grunnlag for å fatte gode beslutninger.

Basert på tall fra SSB er imidlertid bare 38,2 pst. av landets ledere kvinner. Det er få etter norsk standard, men ikke så aller verst om man ser på det med internasjonale øyne. Regjeringen, og regjeringspartiene, har derfor en ambisjon om å øke antallet kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel.

Men la en ting være klart: Fremskrittspartiet har i lengre tid sagt at denne utjevningen skal skje naturlig gjennom fornuftige strategier. Vi setter kanskje ikke tidligere næringsminister Ansgar Gabrielsen på en like fin gullstol som representanten Trine Skei Grande gjorde. Det er viktig for oss at det ikke settes bestemte og rigide kriterier for kjønnsbalanse i styrene og blant selskapenes ansatte for øvrig. De beste og mest verdiskapende styrer og bedrifter består av personer med relevant kompetanse som bruker kompetansen på en god måte, og som er innforstått med hvilket ansvar som ligger på hver enkelt. Utover dette må mangfoldet i selskapene være i tråd med styrenes egne ønsker for sin virksomhet. Styrene selv skal kunne jobbe for å ruste seg i arbeidet med å drive langsiktig verdiskaping. De må kunne legge egne strategier for å få økt mangfold i selskapene, basert på egne kunnskaper om hvilken kompetanse som er nødvendig i dagens situasjon.

Likestilling og mangfold er viktig i næringslivet. Den beste måten å oppnå dette på er at styrene selv har frihet til å avgjøre hvem som er kompetente for selskapenes virksomhet, uten press fra det offentlige. Dette styrker selskapenes mulighet til å møte morgendagens utfordringer i næringslivet.

Iselin Nybø (V) [13:12:26]: I DN i fjor var det en artikkel med overskriften «Kvinner har feil, menn har potensial». Poenget i den artikkelen var at når man skal rekruttere sjefer og det er menn som har mangler, blir det sett på som at, ja, ja, det er ikke så farlig, det kan vi ordne – han har potensial – det lar seg fikse. Når kvinner har de samme manglene, blir det sett på som mye mer endelig – det er en feil, hun er ikke kvalifisert. Det er ikke greit – det er ikke greit i 2016 at kvinner blir diskriminert på en slik måte.

Det er ikke bare i statlige selskaper at vi har de utfordringene med tanke på å rekruttere kvinner. I Rogaland arrangerer NHO en årlig konferanse i januar som de kaller for Solamøtet. Dit blir også Rogalandsbenken invitert, og jeg har vært der. Jeg kan si med sikkerhet at også der er det et potensial for å få flere kvinner i ledende stillinger, for det er mange godt voksne menn til stede der. Dette kan vi gjøre noe med gjennom lover og forskrifter, eierposisjoner osv., men det handler også i stor grad om en kultur, og som politikere og ledere i dette landet er det også vårt ansvar å gå foran med gode eksempler.

Nå skal vi snart få en ny høyesterettsjustitiarius, og det er verken Stortingets oppgave eller privilegium å utnevne lederen av den tredje statsmakt. Det er det regjeringen som skal gjøre. Men jeg mener jo, og det må være lov å si det fra Stortingets talerstol, at når man har en flink og kompetent dame som er kandidat til å bli høyesterettsjustitiarius, så er det i 2016 på tide at det blir en dame som skal lede vår høyeste domstol.

Flere har vært inne på familiepolitikk, og at familiepolitikk også må bli sett på som en del av likestillingen. Jeg mener det er en helt vesentlig del av likestillingen. I forrige uke var det en del oppslag som gikk på at barnehagene ringer mor når ungene er syke. Hun står først på listen, og det er standarden. Det er ikke noe galt i å ringe mor i og for seg, for mor tar seg selvfølgelig godt av ungene, men det gjør sikkert far også. Det er bare det at det ligger en naturlighet i det å ringe mor, det er lettere å få svar, det er lettere for henne å si: Ja, det er greit, jeg kommer. Hun tar fri fra jobben, og det blir sett på som en selvfølge at det er en mor som skal gjøre det. Det er klart at slike holdninger får konsekvenser inn i arbeidslivet, når kvinner – og bare kvinner – blir sett på som de som naturlig tar ansvar i slike situasjoner.

Jeg mener at pappapermen også er en ting vi må se på og må vurdere. Den har ikke den effekten som vi ønsker at den skal ha, for vi har et ønske om at det skal være likestilling også på hjemmebane. Vi har et ønske om at far også skal ta ansvar hjemme, for det er på den måten vi får likestilling også i arbeidslivet. Når det er like naturlig for barnehagene å ringe til far som det er å ringe til mor, da har vi lyktes langt på vei – når det er like naturlig for en arbeidsgiver å si at det er det samme enten man ansetter en dame eller en mann. Om de har unger, har ikke noe å si, for man er like mye hjemme om man er mann eller dame, og derfor er pappapermen et viktig virkemiddel i så måte.

Jeg er selv advokat, og jeg kan si at i den bransjen som jeg er, på det forretningsjuridiske området, har vi også et potensial for flere damer. På jusstudiet har man kommet veldig langt i likestillingen, men det gjenspeiler seg ikke helt ennå iallfall på partnernivå. Det gjelder i andre bransjer også, spesielt de bransjene som har et internasjonalt fokus. Ta f.eks. finansnæringen, der eiere, sjefer, har internasjonal bakgrunn. De har ikke den kulturen, de har ikke det lovverket og de rettighetene som vi er vant til her, og derfor ser de ikke på det som en selvfølge at far skal ta en like stor del av ansvaret hjemme.

Pappapermen fungerer sånn at har man krav på det, er det en forventning, er det i lovverket vårt, blir det aksept-

tert. Hvis det er valgfritt, er det mye verre for far å slå i bordet og si at han faktisk skal være hjemme like mye som mor til ungen. Så vi har et potensial. Det er et viktig tema, og det er noe vi skal jobbe mye med framover.

Gunnar Gundersen (H) [13:17:17]: Da skal jeg starte innlegget på samme måte som foregående taler. I DN den 29. oktober i fjor var overskriften: «Mælands plan for flere kvinnelige gründere: Mer privatisering i helsevesenet.»

Dette synes jeg er veldig relevant, for jeg føler at interpellanten la opp til en mye bredere diskusjon rundt utfordringen enn det som teksten legger opp til. Det er ikke bare et eierskaps spørsmål i statlig eierskap, det er et bredt spørsmål om hvordan vi rekrutterer den beste kompetansen til alle rollene i det norske samfunn, og der er jeg veldig enig i at vi har noen utfordringer. Det står mye arbeid foran oss, og sånn sett synes jeg interpellanten la opp til en veldig konstruktiv og bred debatt.

I det statlige eierskapet mener jeg at næringsministeren har gjort masse. Det er ingen tvil om at det har vært veldig trøkk på at selskapene skal fokusere på å rekruttere bredt, og jeg mener det er ganske rasjonelt av selskapene å rekruttere bredt, ellers går man glipp av en stor del av kompetansebasen i det norske samfunn. Der mener jeg at næringsministeren kanskje har vært så nær opp til den grensen man kan være som næringsminister når man skal forholde seg til statens eierskapsprinsipper samtidig. Når det gjelder statlig eierskap, må man dele det mellom de selskapene der staten sitter alene som eier, og selskaper der man sitter som deleier sammen med andre, og da har vi noen åpenbare regler som man er nødt til å forholde seg til. Som næringsministeren sa: Da må vi styre gjennom valgkomiteer, gjennom styrene og gjennom de signalene vi som eier, sammen med andre eiere, gir selskapene. Der mener jeg, som sagt, at næringsministeren har gitt så mange klare signaler at man egentlig har ligget helt på grensen av hva som er mulig å få til som statsråd når man skal forholde seg til de reglene.

Så til det som jo er den virkelige interessante debatten, og det er hvordan man får fram kvinner og rekrutterer bredt i hele det norske samfunnet. Altså: I offentlig sektor er syv av ti ansatte kvinner. Det er også åpenbart, som Produktivitetskommissjonen i dag peker på, at vi er nødt til å sette fokus på offentlig sektor og hvordan vi forvalter offentlig sektor. Og offentlig sektor står faktisk for mange av de yrkene som kvinner i hvert fall tradisjonelt har gått inn i, og skal vi da få endret hele kulturen i det norske samfunn, må vi faktisk tørre å diskutere hvilke rammer vi legger rundt utviklingen av offentlig sektor for å stimulere bl.a. kvinnelige gründere, for det er ingen tvil om at også lederskap kommer ut av at man kjenner risikoen, man har vært inne i den type risiko som gründere tar. Der er det sånn sett en uhyre interessant debatt. Det er bare 28 pst. av gründerne i Norge i dag som er kvinner. Det er mye skjevere enn noen av sammensetningene av de styrene vi nå diskuterer.

Jeg tror interpellanten gjør veldig rett i å fokusere nettopp på en mye bredere utfordring, og, som sagt, jeg mener at vi har sterkt fokus på de utfordringene, de er ikke løst

på en dag. Men gjennom å poengtere veldig kraftig i eierskapsmeldingen og i andre sammenhenger at det er et samfunnsansvar å utvikle norsk kompetanse på best mulig måte, og da gjelder det begge kjønn, så mener jeg at regjeringen har tatt det ansvaret man har på dette feltet, og så vil sikkert verden fortsette å bevege seg framover.

Else-May Botten (A) [13:21:19]: Jeg vil starte med å takke interpellanten for å ta opp denne saken. Jeg synes det er utrolig viktig, og den ble også nøye drøftet i forbindelse med eierskapsmeldingen, som vi hadde til behandling i fjor.

Det er litt interessant, ut fra at Norge er et av verdens mest likestilte land, at kvinner likevel, når vi ser på hvordan situasjonen er, deltar i mindre grad enn menn i ledelse og styrer innenfor næringslivet her i Norge. Både Telenor og Kongsberg Gruppen har i løpet av de siste månedene fått nye mannlige konsernsjefer, noe som – igjen – har aktualisert spørsmålet om hvordan det rekrutteres flere kvinner inn i ledelsen.

Fra Arbeiderpartiets side har vi programfestet et mål om 40 pst. kvinner på de øverste nivåene i staten. Vi mener også at statlig eide selskaper skal ha en rekrutteringsstrategi for å øke kvinneandelen i konsernledelsen, for å nå et mål på minst 40 pst. av hvert kjønn i ledelsen. Men vi har også ønsket at regjeringen skal fremme en rekrutteringsstrategi for kvinner i ledelsen i de statlig eide selskapene, noe som vi tok opp også i behandlingen av stortingsmeldingen i fjor. Og komiteen hadde også en merknad – alle unntatt Høyre og Fremskrittspartiet var med på den – om at statlig eide selskaper skal ha rekrutteringsstrategier for å øke antallet kvinner i konsernledelsen, med et mål om minst 40 pst. kvinner i ledelsen.

Så har jeg lyst til å skryte av statsråden når det gjelder ambisjonsnivået, ønsket om faktisk å få flere kvinner inn i ledelsen, for det synes jeg Monica Mæland har vært veldig flink til å vise. Man har tatt ulike grep, gått inn i eierskapskonferansen og hatt veldig tydelig fokus på dette, og man har hatt møter og innkalt for å ha fokus på det. Men samtidig er det ikke en «quick fix» å få dette til, det tar tid.

Veldig mange av selskapene er flinke til å ha egne rekrutteringsstrategier. Men når man snakker med kvinner i ledelsen i de statlig eide selskapene, sier de at det burde vært satt inn enda flere tiltak i en slik rekrutteringsstrategi, der man har et helhetlig fokus, men at man samtidig setter søkelys på langsiktige karriereplaner for kvinner som kommer inn i statlig eide selskaper, sånn at man har muligheter til å nå toppen – at man har bygd seg opp en plan på det. For vi ser jo resultater, det er veldig mange kvinner i ledelsen som blir HR-sjefer, men det er veldig mange andre fagområder der man også burde hatt kvinner inn. Så de er veldig tydelige selv på hva de trenger, og etter å ha hatt ulike samråd med damer i de statlig eide selskapene anbefaler jeg at også statsråden har det, for å få de konkrete innspillene sånn som de ser det. For de har nemlig opplevd det på kroppen, og da har man mye tydeligere innspill å komme med, sånn som jeg ser det. Jeg skjønner at det er vanskelig å få resultater fort, men for at vi skal få det over

tid, tror jeg det er viktig at man jobber systematisk, og da ønsker jeg rett og slett at statsråden skal være enda mer på når det gjelder å snakke med de damene som er i de statlig eide selskapene, få de konkrete innspillene og så sette det i et system. Det er ikke nok å ha ambisjoner, det er ikke nok å oppfordre, men man må se på hvordan man faktisk kan legge inn en del krav – spesifikke krav – til selskapene med hensyn til hvordan man jobber.

Det er jo også litt skremmende når man ser at selskap som rekrutterer, i stor grad bruker hodejegere til å ansette. Ikke at det er noe galt i seg selv, men det er viktig at bestillingen er med når den typen tjenester blir innleid, og at den er helt tydelig på at man også er ute etter kvinner i den ledelsen.

Jeg tror at langsiktighet – å legge langsiktige karriereplaner i de ulike selskapene – og å være tydelig på hvordan man får kvinner inn i de ulike segmentene, blir veldig viktig. Så ønsker jeg statsråden lykke til med den jobben – backing fra Stortinget! Det er viktig at vi har denne diskusjonen.

Trine Skei Grande (V) [13:26:11]: Da har vi i hvert fall fått klarlagt at det er bra backing i salen på at dette bør gjøres. Og så har vi også fått klarlagt at Fremskrittspartiet er imot alle gullstoler, også dem som gis til Ansgar Gabrielsen.

Det er to momenter jeg har lyst til å stresse for statsråden i avslutninga. Det ene er at vi ikke kan glemme at framveksten og underskogen av mellomledere er en viktig del av det å lykkes. Det andre, som representanten fra Høyre tok opp, som jeg også syns er viktig, er at i Sverige, som egentlig har en mye mer levende likestillingsdebatt enn vi har i Norge, der det står mye høyere opp på dagsordenen, diskuterer man mye bruken av innovasjon og gründerskap innenfor offentlig sektor, både for å løfte statusen til tradisjonelle kvinneyrker og for å gi kvinner ledelseserfaring som er mer relevant også innenfor privat sektor. Vi ser i dag at ikke bare har vi et veldig kjønnsdelt arbeidsmarked, men vi har også veldig liten overgang fra offentlig til privat sektor. Ledelseserfaringa er lite kompatibel – når man har mye ledelseserfaring fra en sektor, bruker man den veldig sjelden i den andre. Det tror jeg skyldes måten vi organiserer offentlig sektor på. Så det å tenke muligheten for større innovasjon, muligheten for å løfte kvinneyrkens status, men også å løfte kvinneyrkene lønnsmessig ved å se på måten vi gir muligheten for gründerskap og utvikling av offentlig sektor på, vil også kunne gi oss et større tilfang av kvinnelige ledere i privat sektor, fordi man vil få en mye mer lik erfaring, som er lettere å overføre.

Dette har vært en del av likestillingsdebatten i Sverige, men ikke vært en del av likestillingsdebatten i Norge, som jeg har savnet litt. Jeg mener det er et stort potensial for å gjøre noe for å løfte kvinner både statusmessig og ved rekruttering til ledere, men også lønnsmessig ved å tenke mye mer sånn også innenfor offentlig sektor.

Dette var en litt større tilnærming enn bare eierskapsmeldinga, men det var eierskapsmeldinga som provoserte

fram en bekymring hos meg for om vi har de riktige virkemidlene når vi ser hvilke resultater det får i noen av de bedriftene der det er stort statlig eierskap.

Statsråd Monica Mæland [13:28:53]: Først har jeg lyst å si at jeg ble oppriktig glad for interpellasjonen, for jeg opplever – sikkert i likhet med mange andre som er engasjert i denne debatten – at det er veldig mange som kaster seg på, og som mener veldig mye og har mange gode råd og veldig bastante oppfatninger når det er spesielle hendelser, når det er krigstyper i avisen, men det viktigste likestillingsarbeidet foregår fra dag til dag. Det er masse hardt arbeid i selskapene, både i dem som staten eier og i resten av næringslivet. Man må fotfølge beslutningene hver eneste dag, og de beslutningene man tar fra dag til dag, mener jeg er de viktigste. Vi har eierdialog med selskapene, vi kaller inn styrelederne, og vi sier at vi vil teste styrene på hvilken jobb man gjør – det er det vi kan gjøre.

Vi må også hele tiden ha klart for oss at vi har en rollefordeling, og den skal ligge i bunnen – det er styrene som skal gjøre jobben. Det har vært nevnt at styrer i statlige selskaper har ansatt direktører. Ja, det sitter kvinner i de styrene, det sitter kvinner i ansettelsesutvalgene. Det er altså gjort noen vurderinger som vi ikke skal blande oss borti, men vi skal sikre oss at styrene har gode prosesser, at de har strategier, og at de faktisk gir resultater. Da må man jobbe med det fra nederst til øverst.

Det er selvfølgelig mange ulike områder som spiller inn. Jeg mener at det å få fram flere kvinnelige gründere er veldig viktig, og derfor har vi egne tiltak knyttet til dette i gründerplanen som vi la fram i oktober i fjor. Det er kjempeviktig å vise fram kvinnelige gründere som har lyktes, som er gode forbilder. Det å ha egne programmer for kvinnelige gründere er kjempeviktig.

Pappaperm har vært nevnt – derom er det en stor debatt og mye uenighet. Jeg gjentar at noe av min bekymring er at vi på tross av gode ordninger – noen av dem kan helt sikkert bli enda bedre – ligger langt etter land som har veldig mye dårligere ordninger. Så det handler om at vi må gjøre flere ting på én gang.

Jeg tilhører også kategorien advokat, eller gjorde det en gang. Det er ikke lystelig lesning, verken i advokatyrket eller i næringslivet for øvrig. Men det finnes dem som lykkes, og én av de tingene som vi gjorde da likestillingsministeren jobbet fram likestillingsmeldingen, var å invitere representanter fra det private næringslivet. Der har vi et firma som Advokatfirmaet Hjort, som oppnår 40 pst. kvinnelige partnere fordi de vil – ikke fordi de jobber med saker som opptar kvinner mer enn menn, men fordi de vil. Vi vet at Veidekke og DNB gjør det. Det er mange som jobber godt med dette, og dem må vi framheve og løfte fram.

Når det gjelder 40 pst.-kravet, er det helt sikkert gode hensikter bak det, men det bryter med eierskapsprinsippene for rollefordelingen mellom styret og eier.

Presidenten: Debatten i sak nr. 4 er avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte
presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram tre forslag. Det er forslagene nr. 1–3, fra Christian Tynning Bjørnø på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Det voteres først over forslag nr. 3.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for systematisk dokumentasjon av nivået på den psykiske helsen i Norge, herunder gjennomføre en befolkningsrepresentativ undersøkelse av nivået på psykisk helse og forekomsten av psykiske lidelser i landet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 65 mot 33 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.41.19)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1 og 2.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å integrere kunnskap om psykisk helse i skolens fag, slik at barn og unge får en helhetlig opplæring om kroppens fysiske og psykiske helse.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten, herunder en samtidig styrking av psykologkompetansen i tjenesten.»

Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 60 mot 40 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.41.51)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:134 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Karianne O. Tung, Ruth Grung, Freddy de Ruiter, Niclas Tokrud, Trond Giske og Christian Tynning Bjørnø om satsing på psykisk helse i skolen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag, fra Marianne Aasen på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram konkrete forslag og tidsplan for at alle norske skoler blir dysleksi- og dyskalkulivennlige.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 60 mot 40 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.42.54)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:143 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Torgeir Knag Fylkesnes om at alle skoler må bli dysleksi- og dyskalkulivennlige – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Anne Tingelstad Wøien på vegne av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 2, fra Geir Sigbjørn Toskedal på vegne av Kristelig Folkeparti

Det voteres over forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at alle elever skal ha en lovfestet rett til tilbud om et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen, eller en annen overnattingstur av flere døgns varighet og med et pedagogisk opplegg i tråd med kompetansemål i skolens læreplaner.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 91 mot 9 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.43.57)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stor-

tinget med et forslag til lovfesting av elevenes rett til ett leirskoleopphold i løpet av grunnskolen.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 90 mot 9 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.44.23)

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan læreplanene kan bidra til å ivareta at alle elever får tilbud om en overnattingstur av flere døgners varighet og med et pedagogisk opplegg i tråd med kompetansemål i skolens læreplaner, for eksempel gjennom leirskole, studieturer eller andre løsninger i regi av skolen, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

II

Stortinget ber regjeringen utarbeide tiltak for å hjelpe skolene med å sikre minoritetselvers deltakelse på overnattingsturer i skolens regi.

Presidenten: Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen. Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til innstillingen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

III

Dokument 8:146 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Tor-

geir Knag Fylkesnes og Jenny Klinge om å lovfeste elevenes rett til leirskoleopplæring i løpet av grunnskolen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sak nr. 4 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 5 [13:45:23]

Referat

- (157) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Eva Kristin Hansen, Per Rune Henriksen, Åsmund Aukrust, Tone-Helen Toften, Eirik Sivertsen og Magne Rommetveit om tiltak for å redusere klimautslipp (Dokument 8:51 S (2015–2016))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
- (158) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, og Sonja Mandt om tiltak for å hindre at taushetsplikt og regelverk står i veien for et godt tilbud til volds- og overgrepssatte barn (Dokument 8:52 S (2015–2016))
Enst.: Sendes justiskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for familie- og kulturkomiteen og helse- og omsorgskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.46.